ГАДААДЫН ЗАРИМ ОРНЫ ПАРЛАМЕНТЫН ӨРГӨДЛИЙН ХОРООНЫ ТАЛААРХ ХАРЬЦУУЛСАН СУДАЛГАА

Р. Хатанбаатар, Г. Алтан - Оч (Ph.D), А. Пагма, Ө. Мөнхтунгалаг, Б. Нарантуяа

УДИРТГАЛ

УИХ-ын Өргөдлийн Байнгын хорооны дарга Р.Бурмаагийн захиалгаар “Гадаадын зарим орны парламентын Өргөдлийн хороодын талаархи харьцуулсан судалгаа”сэдэвт судалгааны ажлыг Улсын Их Хурлын Тамгын газрын Судалгааны төвийн судлаачдын баг гүйцэтгэв. Үүний өмнө 2011 онд Төрийн байгуулалтын Байнгын хорооны даргын захиалгаар “Гадаадын зарим орны парламентын Өргөдлийн хороодын талаархи харьцуулсан судалгаа” хийсэн бөгөөд тус судалгаанд Европын Парламент, ХБНГУ, Австрали, Энэтхэгийн парламентын Өргөдлийн хорооны үйл ажиллагааны талаар харьцуулан судалсан болно.

Дэлхийн улс орнуудын хууль тогтоох байгууллагууд иргэд, олон нийтийн зүгээс ирүүлсэн өргөдөл, гомдол, санал хүсэлтийг өөрийн аль нэг бүтцээр дамжуулан хүлээх авч шийдвэрлэдэг ба харин парламентын Өргөдлийн Байнгын хороогоор дамжуулан шийдвэрлэдэг нь бидний авч үзсэн дээрхи хэдэн улс орнууд байгаа болно.

Энэ удаагийн судалгаанд бид өмнөх судалгааны зарим материалыг захиалгын дагуу дэлгэрүүлэн судалж нээлттэй хэлэлцүүлэг, гэрч болон бүрдүүлсэн материалыг хамгаалах, парламентыг үл хүндэтгэх гэмт хэрэг, түүнд хэрхэн шийтгэл ногдуулах, өргөдлийн байнгын хорооноос өргөдлийг судлан ангилж, зохих газруудад шилжүүлэн шийдвэрлүүлэх, эргэж мэдээлэх зэрэг асуудал, түүнчлэн асуудлыг нарийвчан үзэхэд дөхөм болгон ХБНГУ-ын Бундестагын “Өргөдлийн Байнгын хорооны бүрэн эрхийн тухай” хууль, Өргөдлийн хорооны дүрэм зэрэг баримт бичгийг албан бусаар орчуулан хавсаргасан болно.

Судалгааны зорилго:

Гадаадын зарим орны, тухайлбал, Австрали, ХБНГУ, БНЭУ-ын Өргөдлийн хороодын чиг үүрэг, үйл ажиллагааны үндсэн чиглэлийг судалж, туршлагыг харьцуулан гаргахад оршино.

Судалгааны зорилтууд:

- Гадаадын зарим орны парламентын Өргөдлийн байнгын хорооны дүрэм, чиг үүргийн зохицуулалтыг харьцуулан судлах,
- Гадаадын зарим орны парламентын нээлттэй сонсголын зохион байгуулалт, зохицуулалтыг харьцуулан судлах,
- Дээрх орнуудын парламентын Өргөдлийн байнгын хороодын чиг үүргийн талаар харьцуулан дэлгэрэнгүй материал бэлтгэх зэрэг болно.

Судалгааны аргачлал:

- Гадаадын зарим орнуудын Үндсэн хууль, парламентын Дэгийн холбогдох бүлэг заалт,
- Гадаадын зарим орны парламентын нээлттэй сонсголын зохион байгуулалт, зохицуулалтыг харьцуулах
- Судалгааны материалыг нэгтгэн тайлан бичих

Хамрах хүрээ:

1. Австрали, ХБНГУ, БНЭУ-ын Өргөдлийн байнгын хороодын дүрэм, чиг үүрэг
2. Парламентын нээлттэй сонсголыг зохион байгуулах журам
3. Гэрч болон бүрдүүлсэн материалыг хамгаалах асуудал
4. Парламентын эсрэг гэмт хэрэг, парламентыг үл хүндэтгэх гэмт хэрэг, тэдгээрт ногдуулах шийтгэлийн эрх зүйн зохицуулалт

Судалгааны ажлын хүрээнд дараах үндсэн үйл ажиллагаа хийгдсэн болно. Үүнд:

- Хууль, эрх зүйн баримт бичгүүдийг сонгож харьцуулсан шинжилгээ хийсэн
- Цуглуулсан мэдээлэлд нэгдсэн боловсруулалт хийсэн
- Судалгааны материалыг нэгтгэн судалгааны тайлан бичсэн

Судалгааны ажлыг Улсын Их Хурлын Тамгын Газрын Судалгааны төвийн ахлах референт Р.Хатанбаатар ахалж, ХБНГУ -ын парламентын талаар ахлах референт Г.А лтан-Оч, Австралийн парламентын талаар референт-шинжээч А. Пагма, БНЭУ -ын парламентын талаар референт - судлаач Б. Нарантуяа, ХБНГУ -ын Өргөдлийн байнгын хорооны эрх зүйн баримт бичгүүдийг референт - судлаач Ө. Мөнхтунгалаг нар тус тус хийж гүйцэтгэв.

* * *

1. АВСТРАЛИ УЛС

1.1. Австралийн Парламентын Төлөөлөгчдийн Танхимын Өргөдлийн байнгын хорооны чиг үүрэг /Standing Committee on Petitions/

Австралийн Парламентын доод танхим болох Төлөөлөгчдийн Танхим нь 15 байнгын хороотой бөгөөд Өргөдөл, хүсэлтийн байнгын хороо нь 2008 оны 12 дугаар сард батлагдсан Төлөөлөгчдийн Танхимын Дэгийн дагуу байгуулагдсан байна. Тус Дэгийн 16 дугаар хэсгийн 220 дугаар зүйлд Төлөөлөгчдийн Танхимын Өргөдлийн байнгын хорооны чиг үүргийг “Аливаа асуудлаар Төлөөлөгчдын Танхимд хандсан өргөдөл, хүсэлт, гомдлыг хүлээн авч барагдуулах явдал мөн” гэж тодорхойлжээ. Тус Байнгын хороо нь 10 гишүүнтэй байх ба 6 Засгийн газрын гишүүн депутат, 4 Засгийн газрын гишүүн бус депутатаас бүрдэнэ гэдгийг мөн Дэгд заажээ. Түүнчлэн Төлөөлөгчдийн Танхимын Дэгийн 15 дугаар хэсгийн 204-209 дэх зүйлд өргөдөл, гомдол гаргах журмыг тодорхойлсон байна[106]. Одоо үүнийг авч үзье.

Өргөдлийн хэлбэр, агуулга

1. Өргөдөл нь дараах нөхцөлийг хангасан байна. Үүнд:
   - Төлөөлөгчдийн Танхимд хандсан байх,
   - Танхимын эрх хэмжээнд хамааралтай асуудлаар өргөдөл, хүсэлтийг гаргах,
   - Хүсэлт гаргаж буй шалтгааныг тодорхой дурьдах,
   - Танхимын зүгээс ямар үйлдэл хийх хүсэлтийг агуулах,
2. Өргөдлийн үг хэллэг, нэр томъёо нь хоёрдмол утгагүй байх ба өргөдөл нь 250 үгээс хэтрэхгүй байна. Нэр томъёоны ойлголтыг өргөдлийн нэгдүгээр хуудасны дээд талд бичих ба харин хүсэлтийг өргөдлийн нэг хуудас алгасан дээд талд нь бичнэ.

[106] House of Representatives Standing and Sessional Orders. http://www.aph.gov.au/

3. Өргөдөл, хүсэлтийн үг хэллэг, агуулга нь хууль бус байж болохгүй ба хууль бус үйлдлийг дэмжсэн байж болохгүй. Хэллэг нь аядуу байх,

4. Өргөдөл, хүсэлт англи хэл дээр байх ба эсхүл албан ёсны орчуулгатай байна. Орчуулагчийн нэр, хаягыг бичнэ.

5. Өргөдөлд ямар нэгэн баримт, захидал хавсаргах шаардлагагүй. Хавсаргасан тохиолдолд Танхимд танилцуулахын өмнө тэдгээрийг өргөдлөөс хасна.

6. Компаниас гаргасан өргөдөл дээр тухайн компаний тамгыг дарсан байх ёстой. Компаний тамгагүй тохиолдолд хүсэлтийг гарын үсэг зурсан хувь хүмүүсийн хүсэлт гэж ойлгоно.

Гарын үсэг зурах журам

- Өргөдлийн эхний хуудсан дээр гол хүсэлт гаргагчийн гарын үсэг, нэр, хаягийг бичнэ.
- Өргөдөлд хүн бүхэн өөрөө гарын үсгээ зурна. Зөвхөн өөрөө гарын үсгээ зурах боломжгүй хүн бусдаар өөрийн нэрийн өмнөөс гарын үсэг зуруулах боломжтой.
- Гарын үсэг нь хувилсан, хуулсан, наасан, хуудасны ар талд болон хоосон хуудсан дээр зурсан байж болохгүй.
- Парламентын гишүүн өргөдлийн гол хүсэлт гаргагч болон гарын үсэн зурагч байж болохгүй.

Өргөдөл гаргах танилцуулах

- Өргөдөл, хүсэлтийг шууд Байнгын хороонд болон парламентын гишүүнээр дамжуулан гаргаж болно.
- Өргөдөл, хүсэлтийн Байнгын хороо өргөдлийг журмын дагуу шалгаж, шаардлага хангасан өргөдлийг Танхимд танилцуулахаар хүлээн авна.

Өргөдлийг танилцуулах

- Өргөдлийг хоёр замаар танилцуулж болно. Үүнд:

  1. Чуулган дээр Өргөдлийн Байнгын хорооны дарга танилцуулах мөн Байнгын хорооны өөр нэг гишүүн энэ асуудлаар танилцуулга хийж болно. Танилцуулах хугацаа 10 минут.

  2. Тус Байнгын хорооны бусад гишүүд Чуулганы хуралдаан, Ерөнхий хорооны (Main Commitee) хуралдаан дээр болон хэлэлцүүлгийн завсарлагаанаар Төлөөлөгчдийн Танхимын Дэгийн зохих заалтын дагуу танилцуулна. Үүнд:

  a. Дэгийн 43 дугаар зүйлд заасны дагуу Төлөөлөгчдийн Танхимын Даргын нэр цохсон гишүүд үг хэлэх үедээ 90 секундээс илүүгүй хугацаанд өргөдөл, хүсэлтийг танилцуулна
  b. Дэгийн 193 дугаар зүйлд заасны дагуу Ерөнхий хорооны хуралдаанд гишүүд сонгогчдын нэрийн өмнөөс (constituency statements) үг хэлэхдээ 3 минутын хугацаанд өргөдөл, хүсэлтийг танилцуулна
  c. Дэгийн 31 дугаар зүйлд заасны дагуу хэлэлцүүлгийн завсарлагааны үеэр (adjournment debate) өргөдөл, хүсэлтийг танилцуулна
  d. Дэгийн 192B- д заасны дагуу Ерөнхий хорооны хуралдаанд гомдлыг хянан хэлэлцэх (Grievance debate) үеэр өргөдөл, хүсэлтийг танилцуулна

Өргөдлийн талаар шийдвэр гаргах

Төлөөлөгчдийн танхимаас авах арга хэмжээ

- Өргөдөл, хүсэлтийн хэлэлцүүлгийг танилцуулагын үед Дэгийн 207 б-д заасны дагуу явуулна.
- Байнгын хорооноос тэр дор нь буцаасан өргөдөл, хүсэлтээс бусад өргөдөл, хүсэлт Танхимаар хэлэлцэгдэн шийдвэрлэгдэнэ.
- Өөр бусад Байнгын хорооны хамаарах асуудлаарх өргөдөл, хүсэлтийг зохих хороонд шилжүүлнэ.
- Өргөдөл, хүсэлтийн Байнгын хороо Төлөөлөгчдын Танхимын нэрийн өмнөөс хүсэлт гаргагчид хариуг өгч, энэ талаар Танхимд тайлагнана.

Өргөдлийг хариу авахаар сайдуудад шилжүүлж болно

- Өргөдөл, хүсэлтийг Танхимд танилцуулсаны дараа өргөдөлд хөндөгдсөн асуудлыг хариуцсан сайдад хуулбарыг илгээж болно.
- Сайд өргөдлийг хүлээн авч 90 хоногийн дотор Байнгын хороонд бичгээр хариуг ирүүлнэ.
- Байнгын хорооны дарга сайдын ирүүлсэн өргөдлийн хариуг мэдээлнэ. Үүний дараа энэ хариуг Танхимын хуралдааны тэмдэглэлд (Hansard) хэвлэх ба вебсайтад байршуулна.
- Өргөдлийн Байнгын хороо нь мөн Засгийн газрын албан тушаалтан болон гол өргөдөл гаргагчийг урьж өргөдлийн асуудлаар ярилцлага хийх эсэхийг шийднэ.

1.2. Нээлттэй сонсгол зохион байгуулах журам

Төлөөлөгчдийн Танхимын Дэгийн 235 дугаар зүйлд[107] Байнгын хороо, дэд хороо нь хуралдаан болон сонсголыг хаалттай хурал (private meeting), гэрчүүдийг сонсох (hearing witnesses), ингэхдээ нээлттэй болон хаалттай хэлбэрээр, бусад Танхимын практикт хэрэглэдэг уулзалт, хэлэлцүүлэг, хяналт шалгалтын хэлбэрээр явуулна гэж заажээ. Байнгын хорооноос нээлттэй сонсгол зохион байгуулах журмын талаар авч үзье.

Дээр дурьдсанчилан Дэгийн дагуу нээлттэй сонсгол хийх үед гаднаас хүмүүсийг хүлээн авна. Сонсголд олон нийт болон хэвлэлийнхэн өргөн оролцдог ба Байнгын хорооны нарийн бичгийн дарга нарын газраас нээлттэй хэлэлцүүлгийн талаар урьдчилан олон нийт, хэвлэлийнхэн, энэ талаар сонирхсон хувь хүмүүс, байгууллагуудад мэдэгдддэг.

Хурал даргалагч ба хурлыг ахалж байгаа гишүүн сонсголыг нээж товч мэдээлэл хийн, сонсголын зорилго, дэгийг танилцуулна. Дараа нь гэрчийг дуудан суулгах ба гэрч нь үнэн зөв мэдүүлэг өгөх тухайгаа батлан хэлнэ. Үүний дараа Хурлын дарга асуух, гэрч хариулт өгөх хэлбэрээр өөрийн бүтэн нэр, тус сонсголд ямар үүрэгтэй оролцож байгаа, хэнийг төлөөлж байгаагаа тайлбарлана. Мөн өргөдөлд дахин нэмэлт оруулах хүсэлтэй эсэхээ илэрхийлнэ. Хорооны гишүүд гэрчээс асуулт асууж эхлэхээс өмнө хурал даргалагч түүнийг товч үг хэлэхийг урина.

Байнгын хорооны хуралдаан дээр гэрчүүдээс мэдүүлэг авах нь журмын дагуу явагдах ба бүх асуулт хариулт нь хурал даргалагчаар дамжина, мөн байнгын хорооны бүх гишүүдэд асуулт асуух ижил боломж олгогдоно. Гол төлөв гэрчийн бичгээр өгсөн өргөдөлдөө хөндсөн асуудлын дагуу асуулт тавигдана, гэхдээ энэ нь зөвхөн өргөдлийн дагуу асууна гэсэн үг

[107] Rules for form and content of petitions. House of Representatives Standing and Sessional Orders http://www.aph.gov.au/

бас биш юм. Хорооны гишүүн болон гэрч асуултыг эсэргүүцэж болно, харин гэрч асуултанд хариулт өгөх эсэхийг хурал даргалагч шийднэ. Харин хурал даргалагчийн шийдвэртэй байнгын хорооны гишүүн санал нийлэхгүй тохиолдолд сонсголыг завсарлуулан байнгын хороо энэ асуудлыг хаалттай хэлэлцэх эсэхийг шийднэ. Шаардлагатай бол энэ асуудлыг санал хураалт явуулж шийдэж болно.

1989 онд Дэгийн хорооноос дараах заалтуудыг бүх хороод мөрдлөгө болгохоор заасан байна. Үүнд:

- Байнгын хорооны дарга нь гэрчид тавигдах бүх асуултууд өргөдөлтэй холбоотой байх, танилцуулагдаж буй мэдээлэл нь асуулгын зорилготой нийцсэн байх асуудлыг хариуцах ёстой,
- Гэрч асуусан асуултанд хариулахаас татгалзвал түүний нэр төрд халдаж болохгүй. Харин ийм тохиолдолд яагаад хариулахыг хүсэхгүй байгаа талаараа үндэслэлээ гаргавал хаалттай хэлэлцүүлэг хийж болно.
- Хаалттай хэлэлцүүлэгт заавал хариулт авахыг шаардах боловч байнгын хороо шийдвэрээ гаргах үедээ олон нийтийн нээлттэй хэлэцүүлэгээр хариулт авах шаардлагаггүй бол хаалттай хийнэ.
- Гэрчээс нээлттэй хэлэлцүүлгийн үед хариулт өгөхийг шаардах боловч гэрч хүсэхгүй бол энэ тухай Танхимд мэдээлнэ.

Дээрх заалтуудаас гадна нээлттэй сонсголын талаар дараах гурван чухал заалт бий. Үүнд:

1. Нээлттэй сонсголын талаар гэрчид урьдчилан мэдэгдэх ёстой. Гэрч хуралдааны өмнө ирж хэлэлцэгдэх асуудалтай танилцан, хуулбарыг авах, шаардлагатай бол олон нийтэд ил болсон холбогдох баримтыг авч болно.
2. Гэрч нь амаар мэдүүлэг өгөхөөс өмнө бичгээр мэдүүлэг өгөх боломжоор хангагдсан байх ёстой.
3. Гэрч нь байнгын хороонд гаргаж өгсөн баримт бичиг, баримтуудтай өөрөө зохих ёсоор танилцсан байх ёстой зэрэг болно.

Нээлттэй сонсгол дээр гэрчээс зөвхөн байнгын хорооны гишүүд асуулт асууна. Гэрч өөрөө байнгын хорооны гишүүд бусад хүмүүсээс асуулт асуухгүй, зөвхөн тодруулах зорилгоор асууж болно. Байнгын хорооны ажилтан, зөвлөхүүд гэрчээс асуулт асуух, нээлттэй сонсгол явагдаж байх үед ямар нэг тайлбар хийх, хэлэлцүүлгийн албан ёсны үйл ажиллагаанд оролцох эрхгүй. Гэрчүүд хурлын протоколтой танилцан бага зэрэг өөрчлөлт оруулж болох боловч утгын хувьд өөрчлөлт оруулахыг хориглодог байна.

1.3. Тодорхой өргөдлийг шийдвэрлэсэн байдал

Өргөдлийн байнгын хороо өргөдлийг Танхимд танилцуулсны дараа зохих байнгын хороодод шилжүүлдэг ба тухайлбал, Төлөөлөгчдийн Танхимын Эрүүл мэнд, наслалтын (Health and Ageing) байнгын хороонд шилжүүлсэн нэгэн өргөдөлд Парламентын гишүүн, Эрүүл мэндийн сайд хариу өгсөн байна.

Австралийн хэсэг иргэд эрүүл мэндийн хувийн даатгалын тогтолцоог туршиж байгаатай холбогдуулан туршилтын явцад зарим хүмүүс одоо байгаа эрүүл мэндийн даатгалаа багасгах, зогсоох шийдвэр гаргасны улмаас ачааллаа даахгүй байгаа одоогийн эрүүл мэндийн тогтолцоонд дарамт учирч магадгүй байгааг шалгаж өгөхийг хүсч Төлөөлөгчдийн Танхимын дарга, гишүүдэд өргөдөл гаргасан байна.

Энэхүү өргөдөлд дээр дурдсанчилан Эрүүл мэндийн сайд хариу өгсөн ба тэрээр 2012 оны 7 дугаар сарын 1-ний өдрийн байдлаар эрүүл мэндийн хувийн даатгалын нөхөн төлбөр ба

эрүүл мэндийн заавал даатгалын нэмэгдэл шимтгэлийн харьцааг нас насаар нь, түвшин, түвшингээр нь тооцон гаргаад эрүүл мэндийн хувийн даатгалын тогтолцооны улмаас эрүүл мэндийн тогтолцоонд дарамт ирж болзошгүй тухай Та бүхний өргөдлийн дагуу тооцоо хийж үзэхэд уг асуудал Австралийн 10 айлын 9-д нь ямар ч нөлөө үзүүлэхгүй, иргэдийн 99.7 хувь нь клиник эмнэлгийн даатгалаа хэвээр хадгална. Зөвхөн 27000 хүн одоогийн эрүүл мэндийн даатгалаа зогсоосон байна. Гэтэл зөвхөн өнгөрсөн жил 10,11,12 сард 50000 хүн хувийн эрүүл мэндийн даатгалд хамрагдсан нь энэ салбар хүчтэй бөгөөд улам хөгжиж өсч байна гэж хэлж болно. Хувийн эрүүл мэндийн даатгалаас татгалзсан цөөн тооны хүмүүс улсын клиникийн эмнэлгүүдэд мэдэгдэхүйц ачаалал өгөхгүй ба нөхөн төлбөр нэмэгдэхгүй гэжээ[108].

1.4. Парламентын эсрэг гэмт хэрэг, парламентыг үл хүндэтгэх гэж ямар үйлдлийг үзэх вэ?

Австралийн парламентын 1987 онд баталсан “Парламентын эрх ямбын тухай хууль”-иар (Parliamentary Privileges Act 1987) парламентын танхимууд, гишүүд болон хоёр танхимын хороодын бүрэн эрх, эрх ямба, халдашгүй байдлыг тогтоосон бөгөөд парламентын танхимууд юмуу гишүүдийн эрх ямба, халдашгүй байдлыг зөрчих болон үл хүндэтгэхийг **парламентын эсрэг гэмт хэрэг** гэж үздэг байна.

Тус хуулийн 3А заалт ёсоор энэ хуулийн эсрэг бүх гэмт хэргийг Эрүүгийн хуулийн 2 дугаар бүлэгт зааснаар ангилна. (Тайлбар: Эрүүгийн хуулийн 2 дугаар бүлэг нь эрүүгийн хариуцлага оногдуулах ерөнхий зарчмыг тогтооно). Гэхдээ тодорхойгүй байдал үүсэхээс сэргийлэн парламентын танхимын эсрэг гэмт хэрэгт Эрүүгийн хуулиар шийтгэл оноохгүй. Хуулийн 7 дугаар зүйлд парламентын эсрэг гэмт хэрэгт оноох шийтгэлийг заасан байна:

1. Хэн нэг этгээд парламентын эсрэг гэмт хэрэг хийсэн гэдгийг парламентын танхимаас тогтоосон бол 6 сар хүртэл хугацаагаар хорих ял оноож болно.
2. Парламент завсарласан, парламентыг тараасан болон парламентын бүрэн эрхийн хугацаа дууссан зэрэг тохиолдол нь оноосон хорих ялыг цуцлах үндэслэл болохгүй.
3. Парламентын танхим нь энэ хуулинд заагдсанаас өөр тохиолдолд хорих ял оноохыг шаардах эрх байхгүй.
4. Аливаа этгээд парламентын эсрэг гэмт хэрэг үйлдсэн гэдгийг парламентын танхимаас тогтоосон тохиолдолд:
    - а. Хувь хүн бол 5000 австрали доллараас хэтрэхгүй
    - б. Корпораци бол 25000 австрали доллараас хэтрэхгүй хэмжээний торгууль оноож болно.
5. Хорих ялаар шийтгэгдсэн этгээдэд торгууль оноохгүй гэсэн шийтгэлүүдийг ногдуулдаг байна.

Дээр дурдагдсан нээлттэй болон хаалттай сонсголд мэдүүлэг өгдөг гэрчүүдийг хамгаалах үүднээс Парламентын эрх ямбын тухай хуулийн 12(1) дугаар заалтыг зөрчсөн хууран мэхлэх, айлгах, хүч хэрэглэх буюу хэрэглэхээр сүрдүүлэх ямарваа ашиг, урамшуулал өгөхөөр санал тавих, амлах, бусад хууль бус арга хэрэгслээр хэн нэг этгээдийг парламент, хороодод гэрчийн мэдүүлэг өгөх, эсвэл мэдүүлэг өгөхөөс татгалзуулах зэргээр нөлөөлөх зэрэг үйлдлийг **парламентыг үл хүндэтгэсэн гэмт хэрэг** гэж үзнэ.

Хэн нэгнийг парламент болон хороодод мэдүүлэг өгөх болон өгөхгүй байх, баталгаа, нотолгоо гаргах болон гаргахгүй байхад албадан аливаа шийтгэл оноосон, биед нь гэмтэл

[108] Standing and Sessional Orders.As at 20 october 2010. . http://www.aph.gov.au

учруулсан, мөн тухайн этгээдийн олох ашиг, тэтгэмж, эрх мэдлийг хассан этгээдийг мөн хуулийн 12(2) заалт ёсоор парламентыг үл хүндэтгэсэн гэмт хэрэг үйлдсэн гэж үзэхээр хуульчилжээ. Эдгээр парламентыг үл хүндэтгэсэн гэмт хэрэгт мөн дараах шиитгэлийг ногдуулна:

- Хувь хүн бол 5000 австрали доллараас хэтрэхгүй эсвэл 6 сар хүртэл хорих,
- Корпораци бол 25000 австрали доллараас хэтрэхгүй хэмжээний торгууль оноож болно.

Парламентын эрх ямбын тухай хуулийн 12 дугаар заалт нь парламентыг үл хүндэт-гэсэн этгээдэд парламентын зүгээс өөр арга хэмжээ авахад нөлөөлөхгүй. Парламентын танхим болон хороодын зөвшөөрөлгүйгээр парламент болон хороодод зориулан бэлтгэсэн ба танилцуулсан, парламент болон хороодоос баримт нотолгоо болгон авсан баримт бичиг, парламент болон хороодоос баримт нотолгоо болгон авсан аман мэдүүлгийн тайланг хэвлэсэн буюу задласан этгээд мөн дээрхийн адил шийтгэл хүлээнэ.

2. ХОЛБООНЫ БҮГД НАЙРАМДАХ ГЕРМАН УЛС

2.1. ХБНГУ -ын Бундэстагын Өргөдлийн байнгын хороо

Германы Бундэстаг нь ХБНГУ-ын парламент юм. Чухал салбар бүрээр бундэстагт байнгын хороод ажилладаг. Байнгын хороо нь 15-42 гишүүнтэй байх бөгөөд чуулган дахь фракцуудын (бүлгийн) бүтцийг хадгалсан байдаг. Гадаад хэрэг, Европын холбоо, Батлан хамгаалах болон **Өргөдөл (петиционн)** гэсэн дөрвөн байнгын хороог ХБНГУ-ын Үндсэн хуулиар тогтоосон байдаг. Харин бусад бүх хороог парламентын бүрэн эрхийн хугацаа эхлэхэд тоог нь тогтоож, бүрэлдэхүүнийг нь баталдаг.[109]

Бундэстагийн Өргөдлийн байнгын хороо 26 гишүүнтэй ба Бундэстагийн нэр дээр иргэнээс өргөдөл (петицион)-өөр гаргасан хүсэлт болон гомдлыг хариуцах хороо юм. Иргэн бүр Бундэстагт хандаж өргөдөл гаргах үндсэн эрх нь Германы Үндсэн хуулийн 17-р зүйлд тусгагдан баталгаажсан байдаг.[110] Тус байнгын хорооны статусыг Үндсэн хуулийн 45с дэх зүйлд заасан хуулиар зохицуулна гэж тусгайлан онцгойлж тодорхойлсон байна[111]:

45с дэх зүйл

(1) Бундэстаг нь 17 дахь заалтанд тусгагдсаны дагуу иргэнээс Бундэстагт хандаж гаргасан хүсэлт, гомдлыг барагдуулах Өргөдлийн байнгын хороог байгуулж ажиллуулна.

(2) Гомдлыг шалгаж барагдуулахад Байнгын хорооны эдлэх эрх үүргийг холбооны хуулиар зохицуулна.

Байнгын хорооны энэхүү эрх нь, баримт бичиг гаргуулах эрх, мэдээлэл олж авах, төрийн захиргааны байранд нэвтрэх зэрэг үйл ажиллагаатайгаа холбоотой нотлох баримтыг олж авах баталгааг хангаж өгдөг. Үүнийг зөвхөн хуулийн дагуу үйл явцыг нууцлах шаардлагатай, эсвэл бусад хүчээр нууцлах нөхцөл байдалд л татгалзаж болно.

Шүүх болон төрийн захиргааны байгууллага нь мэргэжлийн туслалцаа үзүүлэх үүрэгтэй

[109] House of Representatives Practice (6th Edition). September 2012. http://www.aph.gov.au

[110] Австралийн парламентын доод танхимын Өргөдлийн байнгын хорооны нээлттэй сонсголуудын протоколтой тус байнгын хорооны вебхуудаснаас танилцаж болно. http://www.aph.gov.au/Parliamentary_Business/Committees/House_of_Representatives_Committees?url=petitions/

[111] Өргөдөл болон түүнд өгсөн хариуг хавсаргав.

байдаг. Өргөдлийн байнгын хороо нь өргөдөл гаргагч, гэрч болон мэргэжилтнийг урьж авчран байцааж (мэдүүлэг авах) болно. 2009 оны тайлангийн жилд 18,881 өргөдөл ирсэн нь өмнөх оноос даруй 800 гаруйгаар их байна. Байнгын хороо 17,217 өргөдлийг барагдуулсан байна. Үүнээс 10,478 өргөдлийг парламентын хуралдаанаар оруулалгүй шийдсэн байна. Үүнээс 38%-ийг зөвлөлгөө, мэдээлэл, зааварчилгаа, материал илгээх г.м. арга замаар шийдвэрлэсэн. 14.3% нь аноним, доромжилсон, эсвэл гутаасан шинжтэй сэтгэгдлээ илэрхийлсэн байдалтай байв. 8.5%-ийг нь холбогдох холбооны муж улсад шилжүүлсэн байна.

Парламентын хуралдаанд 6,739 өргөдлийг оруулан хэлэлцүүлжээ. Үүнээс 4,731 (27.5%) нь "үгүй", 1.316 (7,6 %) нь асуудалд эерэг, 692 (4.1%)-ийг холбогдох байгууллага руу нь шилжүүлж шийдсэнээр хариу гаргасан байна. Уламжлал ёсоор, Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын яамны эрхэлсэн ажилтай холбоотой өргөдөл хамгийн олон буюу 3,930 өргөдөл иржээ. Харин Хуульзүйн яамтай холбоотой өргөдөл мэдэгдэхүйц өсөж 2,399 болсон байна.[112]

2009 онд дараахь өргөдлүүд хамгийн их олон нийтийн санал авчээ:[113]

1. Интернэтийн сайтуудыг эс индексжүүлэх болон хориглох (134,015 хүн үзэглэсэн)
2. Хөгжмийн урлагийн тоглолтын болон механикаар олшруулах эрхийн нийгэмлэг (106,575)
3. Компьютерийн тоглоомыг хориглохын эсрэг (73,002) г.м.

Өргөдлийн тоо 2002 оноос хойш байнга өсөх хандлагатай байна.[114] Иргэн хувийн асуудлаар ганцаарчилсан өргөдөл гаргаж болно. Харин ерөнхий асуудлаар олон нийтийн өргөдөл гаргана. 2005 оноос хойш онлайнаар өргөдөл ирүүлэх боломжтой болсон. Үүнийг **цахим-өргөдөл** гэж нэрлэдэг.

Олон нийтийн өргөдөл гаргаж байгаа үед өргөдлийн текстийг эхлээд 6 долоо хоногийн турш онлайн байршуулдаг (өргөдөл гаргагч хүсвэл өөр хугацаа тавьж болно) ба энэ хугацаанд хэн ч танилцаад өөрийн нэрийг бичиж үзэглэж болдог. Үйл ажиллагааны үндсэн зарчим бол бүх өргөдлийг тэгш үзэхэд оршино. 2008 оноос хойш Бундэстагийн шинэ вэбсайт ажиллаж эхэлсэн ба форумаар дамжуулан иргэд санал хүсэлтээ гаргах, мэтгэлцээнд оролцох боломжтой болсон. Өргөдлийн хариуг иргэн эмайлээр авах буюу хэрэв олон нийтийн өргөдөл бол Интернэтэд нийтэлнэ.

Хичнээн өргөдлийн дагуу өөрчлөлт оруулсан эсэхийг мэдэх боломж хараахан байхгүй. Хүсэлт ихэвчлэн хууль, эрзүйн актуудтай холбоотой санал (хүчингүй болгох, нэмэлт оруулах эсвэл өөрчлөх) зонхилдог. Иргэдээс гаргадаг гомдол ихэнхдээ хууль юмуу захиргааны байгууллагын шийдвэрийн эсрэг чиглэсэн байдаг. Бундэстагийн дарга өргөдлийг хүлээж аваад Өргөдлийн байнгын хороонд шилжүүлдэг. Хэрэв өргөдлийн утга нь мэргэжлийн зөвлөлгөө авах шаардлагатай бол холбогдох байнгын хорооны саналыг авдаг.[115]

Өргөдлийн байнгын хороо нь хүлээж авсан өргөдлийг шийдвэрийн төсөлтэй нь хамтатган

---

[112] Бундэстагийн Өргөдлийн байнгын хороо/Petitionsasusschuss des Deutschen Bundestages (Wikipedia) http://de.wikipedia.org/wiki/Petitionsausschuss_des_Deutschen_Bundestages

[113] Мөн тэнд

[114] Мөн тэнд

[115] Бундэстагийн дүрэм/Geschdftsordnung des Deutschen Bundestages http://bundesrecht.juris.de/btgo_1980/BJNR012380980.html#BJNR012380980BJNG000900311

жагсаалтаар сар бүр Бундэстагийн чуулганд оруулж тайлагнана. Үүнээс гадна тус байнгын хороо нь жил бүр Бундэстагт бичгээр тайлангаа тавьдаг. Тайлангуудыг хэвлэж тараах ба чуулганы үед тайлагнагч амаар тодруулга хийж болно. Зөвхөн аль нэг бүлгээс юмуу чуулганд оролцогч гишүүдийн 5% шаардсан тохиолдолд амаар тайлагнаж болно. Өнөөдрийг болтол, шийдвэрийн төслийг дэмжихгүй байсан тохиолдол Бундэстагт огт гараагүй. Өргөдөл гаргагчид гаргасан шийдвэрийг мэдэгдэнэ. Ингэхдээ шалтгаануудыг заавал заасан байна.

Бундэстагийн өргөдлийн байнгын хороонд 80 гаруй хүн өндөр ачаалалтайгаар ажилладаг. Хоёр Герман нэгдсэнээс хойш өргөдлийн тоо эрс өссөн ба жилд дунджаар 20 мянга гаруй болдог. Ийнхүү өргөдлийн хороо нь ажиллах явцдаа олонхи өргөдөл гаргагчид зөвлөлгөө өгч, туслалцаа үзүүлэхээс гадна Бундэстагт гаргасан хууль болон захиргааны шийдвэр нь алдаатай, орхигдуулсан (*хуулийн цоорхой* [ГА]), шударга бус байсныг илрүүлж, эрхзүйн орчныг сайжруулахад чухал үүрэгтэй юм.

Өргөдлийн хороо ирсэн өргөдөлд хариу өгөхгүй байж болох тохиолдол бий. Жишээ нь, аноним, будлиантай (учир нь олдохгүй [ГА]), эсвэл шүүхийн шийдвэр эцэслэн гараагүй байгаа асуудлаар өгсөн өргөдөл хамаарна. Ирсэн нийт өргөдлийн нилээд их (ойролцоогоор 25%) хувь л өөрт хамаарах тул Бундэстагийн өргөдлийн байнгын хороо шийдвэрлэдэг.[116]

ГУРАВ. БҮГД НАЙРАМДАХ ЭНЭТХЭГ УЛС

3.1. Бүгд Найрамдах Энэтхэг Улсын Парламентын Өргөдлийн байнгын хороо

Бүгд Найрамдах Энэтхэг Улсын хууль тогтоох дээд байгууллага нь парламент бөгөөд хоёр танхимтай. Үүнд:

A. Дээд танхим буюу Төрийн зөвлөл /Council of States/
B. Доод танхим буюу Ард түмний танхим /House of The People/

Өргөдлийн хороо

Ард түмний танхим /Lok Sabha/-ын Өргөдлийн байнгын хороо нь танхимын ууган хороо юм. Анх 1924.02.20-нд Ерөнхийлөгчийн Төв хууль тогтоох хурал /ассемблей/-аас байгуулж байсан. Анхны өргөдлийг тус ассемблейд 1922.09.14-нд гаргасан байна. Байнгын хорооны анхны тайлан мэдээг 1925.02.19-нд Ассемблейд Дэд Ерөнхийлөгч танилцуулж байсан бөгөөд өргөдлийн утга нь Энэтхэгийн Эрүүгийн хуулийн төслийн нэмэлт, өөрчлөлттэй холбоотой асуудал байжээ. Байнгын хорооны нэр нь 1933 оныг хүртэл “Олон нийтийн өргөдлийн хороо” /”Committee on Public Petitions”/ гэж байсан ба түүнээс хойш Өргөдлийн хороо /”Committee on Petitions”/ гэж өөрчилсөн.

Хороог Ард түмний танхим /Lok Sabha/-ын ажил хэргийн /үйл ажиллагааны/ дүрмийн 306 дугаар зүйлээр Спикер байгуулсан. Хорооны үйл ажиллагааны хамрах хүрээ ба үүргийг дүрмийн 307 дугаар зүйл болон Спикер /танхимын дарга/-ийн 95 дугаар захирамжаар Хороонд хандаж ирүүлсэн бүх өргөдлийг авч үзэх гэж заасан[117].

[116] Бундэстагийн дүрэм/Geschдftsordnung des Deutschen Bundestages http://bundesrecht.juris.de/btgo_1980/BJNR012380980.html#BJNR012380980BJNG000900311

[117] Rules of Procedure and Conduct of Business in the House of the People . http://rajyasabha.nic.in/rsnew/rs_rule

Өргөдөл хүлээн авах, шийдвэрлэх ерөнхий процедур

Байнгын хороодын ангилал гэсэн хүснэгтээс үзэхэд танхимууд хоёулаа Өргөдлийн хороотой бөгөөд тус тусын үйл ажиллагааны дүрмээр зохицуулна. Дээд танхимын Өргөдлийн хороо нь 10, Доод танхимын Өргөдлийн хороо нь 15 гишүүнтэй байна. Ингээд танхимуудын дүрмээс танилцуулж байна.

3.2. Дээд танхим буюу Төрийн зөвлөлийн Өргөдлийн хороо

Өргөдлийн хорооны үүрэг бол:

- Хорооны нэр дээр ирүүлсэн өргөдөл бүрийг шалгаж, дүрэмтэй нийцэж байгаа тохиолдолд нэг бол бүтнээр нь эсвэл товчилсон хэлбэрээр танилцуулах
- Өргөдөлд дурдсан тодорхой гомдлуудын талаар зохих нотолгоо, баримтын хамт Танхимд мэдээлэхийн хамт авах арга хэмжээг тухайн гомдлыг шийдвэрлэхэд чиглэсэн тодорхой арга хэмжээний хэлбэрээр, эсвэл тиймэрхүү зүйл дахин гарахаас сэргийлсэн арга хэмжээний хэлбэрээр санал болгоно. Хорооны тайланг Танхимд Хорооны дарга эсвэл түүний эзгүйд хорооны аль нэг гишүүн танилцуулна.

Өргөдөл

Эдгээр дүрмийн дагуу даргын зөвшөөрснөөр өргөдлийг Зөвлөлд танилцуулж эсвэл өргөн барьж болно.

Хамрах хүрээ

Өргөдөл дараах асуудлуудыг хамаарсан байж болно:

- Танхимын дүрмийн 61 дүгээр зүйлийн хүрээнд нийтлэгдсэн хуулийн төсөл, эсвэл эдгээр дүрмийн хүрээнд танилцуулагдсан хуулийн төсөл, эсвэл хуулийн төсөлтэй холбогдуулан шүүхэд бичгээр хандсан асуудлаар,\
- Зөвлөлөөр шийдлээ хүлээж буй аливаа ажил хэргийн асуудлаар,
- Олон нийтийн эрх ашгийг хөндсөн, доорхийн аль нэгд хамаарахгүй асуудлаар:
  - Энэтхэгийн нутаг дэвсгэрийн хаана ч үйлчлэх эрх бүхий шүүхийн эрх мэдлийн хүрээний асуудал, эсвэл бусад шүүх, түүнтэй адилтгах эрх бүхий байгууллагуудын эрх мэдлийн асуудлууд
  - Энэтхэгийн Засгийн газрын нэн тэргүүнд анхаарал тавих шаардлагагүй асуудалтай холбогдон үүссэн асуудлууд
  - Бие даан тусад нь шийдвэр гаргаж болох асуудлууд
  - Тухайн орон нутаг, байгуулага, корпорацийн өөрийн хууль, журмын хүрээнд зохицуулж болох асуудлууд

Ерөнхий хэлбэр

1. Өргөдөл нь зааж өгсөн ерөнхий хэлбэрийг (маягтыг) хэрэглэж болох бөгөөд хэрэглэсэн бол хангалттай болно.
2. Өргөдөл бүр хүндэтгэлтэй /аядуу/, соёлтой үг хэллэгээр илэрхийлсэн байх.
3. Өргөдлийг Хинди эсвэл Англи хэл дээр гаргана. Хэрэв өргөдөл нь өөр ямар нэгэн хэл дээр бичигдсэн бол Хинди, эсвэл Англи хэлээр орчуулж хавсарган, өргөдөл гаргагч гарын үсгээ зурсан байна.

Гарын үсгийн баталгаа

Өргөдөлд гарын үсэг зурсан бүх талууд бүтэн нэр болон хаягаа гарын үсгээр баталгаажуулсан байх ба хэрэв бичиг үсэг мэддэг хүн бол түүний гарын үсэг, мэддэггүй хүн бол түүний эрхий хурууны хээгээ дарсан байна.

Хавсаргах ёсгүй баримт бичгүүд

Өргөдөлд захидал, гэрчийн мэдүүлэг болон бусад баримт бичиг хавсаргаж болохгүй.

Хүлээн авсан гарын үсэг

Өргөдөл бүр хэрэв гишүүнээр дамжуулан гаргасан бол гишүүн гарын үсэг зурсан байна.

Өргөдлийг хэнд гаргах ба хэрхэн төгсгөх

Өргөдөл бүр Зөвлөлд хаяглагдсан байх бөгөөд тодорхой хүсэлтээ ойлгомжтойгоор илэрхийлж өргөдлөө төгсгөнө.

Өргөдлийг танилцуулах тухай мэдэгдэл

Гишүүн өргөдөл танилцуулах тухай мэдэгдлээ Ерөнхий нарийн бичгийн даргад урьдчилан гаргана.

Өргөдлийн танилцуулга

Өргөдлийг гишүүнээр эсвэл Ерөнхий нарийн бичгийн даргаар дамжуулан гаргах ба Ерөнхий нарийн бичгийн даргаар дамжуулан гаргасан тохиолдолд болсон хэрэг явдлын

талаар Ерөнхий нарийн бичгийн дарга Зөвлөлд илтгэх бөгөөд илтгэх асуудлаар аливаа маргааныг хүлээж авахгүй.

Танилцуулгын хэлбэр

Гишүүн өргөдлийг танилцуулахдаа дараах хэлбэрийг чанд баримтална:

> “Би өргөдөл гаргагч ..... -ны гарын үсэгтэй ..... тухай өргөдлийг танилцуулахыг хичээнгүйлэн хүсэж байгаа бөгөөд энэ хүсэлтийн талаар аливаа маргаан гаргахыг хүлээн зөвшөөрөхгүй”

Өргөдлийн байнгын хорооны бүрэлдэхүүн

1. Дарга нь 10 гишүүнээс бүрдсэн Өргөдлийн хороог томилно.
2. Шинэ Хороог томилтол дүрмийн дагуу томилогдсон хороо албыг үргэлжлүүлэн гүйцэтгэнэ.
3. Хорооны гишүүдийн сул орон тоонд Танхимын дарга гишүүнийг нөхөн томилно.

Кворум

Хорооны хурлыг хүчинтэй болгох гишүүдийн хамгийн бага ирц 5 байна.

Хорооны дарга

1. Хорооны даргыг хорооны гишүүдийн дундаас томилно. Хэрэв орлогч дарга нь хорооны гишүүн бол түүнийг даргаар томилно.
2. Хэрэв ямар нэг шалтгаанаар хорооны дарга үүргээ гүйцэтгэх боломжгүй болсон тохиолдолд хорооны дарга өөр хорооны даргыг өөрийн оронд томилж болно.
3. Хэрэв Хорооны дарга аливаа уулзалт дээр байхгүй байх юм бол Хорооноос тухайн уулзалтад зориулан өөр гишүүнийг Хорооны даргаар сонгоно.

Өргөдлийг хороонд шилжүүлэх

Өргөдлийг гишүүнээр болон Ерөнхий нарийн бичгийн даргаар дамжуулан танилцуулсаны дараа Өргөдлийн хороонд шилжүүлнэ.

Өргөдлийг судлах ба шалгах

1. Хорооны нэр дээр ирсэн өргөдөл бүрийг хороо нягтлан үзээд хэрэв дүрэмд нийцэж байвал хороо өөрийн эрх мэдлийн хүрээнд өргөдлийг хүлээн авч судлах шийдвэр гаргаж болно. Хүлээн авах шийдвэр гараагүй өргөдлийг дарга хүлээн авах шийдвэрийг хэзээ ч гаргаж болно.
2. Өргөдлийг бүтэн эхээр нь эсвэл товчилсон хэлбэрээр хороо эсвэл дарга шилжүүлэх шийдвэр гаргаж болно.

Өргөдөлд гаргах хорооны зөвлөгөө

Ямар ч өргөдлийг гишүүн эсвэл Ерөнхий нарийн бичгийн дарга танилцуулсны дараагаар өргөдөлд хорооныхон зөвлөгөө өгөх болно.

Тайлан

1. Хороо Зөвлөлд өргөдлийн агуулга, гарын үсэг зурсан хүмүүсийн тоо, өргөдөл дүрэмд нийцэж байгаа эсэх болон өргөдлийг тойруулах шийдвэр гарсан эсэх талаар тайлагнана.

2. Мөн өргөдөлд дурдсан тодорхой гомдлын талаар холбогдох нотлох баримтын хамт Зөвлөлд мэдээлж, авах арга хэмжээг тухайн хэрэг явдлыг шийдвэрлэхэд чиглэсэн, эсвэл цаашид тийм зүйл давтан гаргахаас сэргийлсэн хэлбэрээр санал оруулах нь Хорооны үүрэг юм.

Тайлангийн танилцуулга

Байнгын хорооны тайланг Зөвлөлд Хорооны дарга эсвэл түүний эзгүйд аль нэг гишүүн танилцуулна.

Өргөдлийн хэлбэр

Өргөдлийг Хинди эсвэл Англи хэл дээр доорхи хэлбэрээр хийж өргөдөл гаргагч гарын үсэг зурсан байна.

Төрийн зөвлөл /Rajya Sabha/-д

Өргөдлийг ..... /Энд өргөдөл гаргагч эсвэл өргөдөл гаргагч нарын нэр болон түүнийг тодорхойлох тайлбар/ “А, Б ба бусад” эсвэл “.....-н оршин суугчид” эсвэл “.....-н хотын захиргааны г.м”
..... /өргөдлийн утга/
ба тийм учраас өргөдөл гаргагч нь ..... хүсэж байна.

Өргөдөл гаргагчийн нэр	Хаяг	Гарын үсэг, эсвэл эрхий хурууны хээ

..... /Гишүүний гарын үсэг/

Өргөдлийн шийдвэр

- Өргөдлийн ач холбогдлын талаар анхааралдаа авах дүгнэлт бичих
- Өргөдлийг буцаах
- Өргөдөлд хөндсөн асуудал нь тохирохгүй байгаа талаар өргөдөл гаргагчид албан ёсоор танилцуулах, хүргүүлэх
- Албан ёсны хэвлэлд өргөдлийн хариуг нийтлэх[118].

Тайлангийн загвар

Тухайлбал, иргэн Шри К.Санжай Прабхугийн 2010.10.29-нд цэргийн албан хаагчид олгох тэтгэлгийн асуудлаар гаргасан өргөдөлд Өргөдлийн хорооноос гаргасан тайлангийн загвар

Дээд танхимын Өргөдлийн байнгын хороо

Зэвсэгт хүчний бие бүрэлдэрүүний ажилтны тэтгэлэг тогтоох ангиллын талаарх өргөдлийн тайлан /2011.12.19/

1. Хорооны бүрэлдэхүүн /Хорооны дарга, гишүүдийн нэрс болон албаны ажилтнуудын нэрс/

[118] Rules of Procedure and Conduct of Business in the House of the People . http://rajyasabha.nic.in/rsnew/rs_rule

2. Удиртгал
3. Тайлан
   - Нэг цол, нэг тэтгэлгийн зарчим
   - Өргөдөл гаргагчийн аман танилцуулга /2011.05.04/
   - Хуучин цэргийн албан хаагчийн нийгмийн халамж г.м
   - Хорооны судалгааны үр дүн
   - Хорооноос гаргах санал, зөвлөмж
4. Хавсралт гэсэн бүтэцтэй байна.

3.3. Доод танхим буюу Ард түмний танхимын Өргөдлийн хороо

Байнгын хорооны үйл ажиллагааны хамрах хүрээ ба эрх хэмжээ /үүрэг/

Хорооны үүрэг бол:

i. Хороо нь өөрт нь хандан гаргасан бүх өргөдөл, гомдлыг хянан хэлэлцэх ба хэрэв дүрэмтэй нийцэж байвал хорооноос өргөдөл, гомдлыг цааш нь танилцуулах талаар чиглэл өгнө. Өргөдөл, гомдлын талаар чиглэл өгөөгүй бол өгөх, хурлын дарга өргөдөл, гомдлыг шийдвэрлэх талаар хэдийд ч чиглэл өгч болно.

ii. Ирүүлсэн өргөдөл баримтад үндэслэсэн тодорхой санал гаргаж Танхимд танилцуулах.

iii. Тухайн хэрэг явдалд чиглэсэн эсвэл цаашид тийм хэрэг дахин гаргахаас сэргийлсэн хэлбэрээр авах арга хэмжээний санал оруулах.

Танхимын даргын 95 дугаар захирамжийн хэсэгт хувь хүмүүс, нийгэмлэг болон бусад газраас ирүүлсэн төрөл бүрийн өргөдөлтэй холбоотой дүрмээр зохицуулагдаагүй захиа, цахилгааныг авч хэлэлцэн цаашид хэрхэх тухай чиглэл өгөх эрхийг олгосон. Гэхдээ доорхи тохиолдлуудад захидлыг Хороо авч хэлэлцэхгүй бөгөөд зөвхөн бичиг хэрэгт бүртгэгдэнэ:

a) Тодорхой нэргүй захидал эсвэл нэр, хаяг нь ойлгомжгүй, гаргац муутай;

b) Спикер эсвэл Их Хурлаас бусад эрх бүхий байгууллагад хаяглагдсан захидлын баталгаажсан хуулбар, хэрэв хуулбар дээр буруу шударга бус зүйлийг засах тухай хүсэлт байхгүй бол;

Дүрэм болон дээр дурдсан Лок Сабха-д үйл ажиллагаа явуулах дүрмийн бусад заалтын дагуу олгогдсон эрхийнхээ хүрээнд гаргасан спикерийн захирамжууд эдгээр дүрмүүдийг цаашид баяжуулна.

Өргөдөл

Өргөдөл бүрийг Парламентад танилцуулахаас өмнө үйл ажиллагааны дүрэмд нийцэж байгаа эсэхийг Байнгын хорооны нарийн бичгийн дарга нарын газраас шалгана. Өргөдлийг хүлээж авах асуудлаар холбогдох яамнаас болсон нөхцөл байдлыг тодруулах шаардлагатай гэж үзсэн үед Спикерийн захирамжийн 40.2-т заасны дагуу тухайн яаманд хандан мэдээллүүдийг цуглуулж болно. Парламентад гишүүний танилцуулсан өргөдөл бүрийг Өргөдлийн хороонд шилжүүлнэ.

Өргөдлийн агуулга дараах зүйлүүдийн алинтай ч хамаатай байж болно:

i. Албан ёсны хэвлэлд хэвлэгдсэн Парламентаас гаргасан аливаа хууль

ii. Их Хурлаас шийдлээ хүлээж буй үйл ажиллагаатай холбоо бүхий аливаа асуудал

iii. Олон нийтийн нийтлэг эрх ашгийг хөндсөн аливаа асуудал

Дараах асуудлуудын талаарх өргөдлийг хүлээж авах боломжгүй:

1. Энэтхэгийн нутаг дэвсгэрийн хаана ч үйлчлэх эрх бүхий шүүхийн эрх мэдлийн хүрээний асуудал, эсвэл бусад шүүх, түүнтэй адилтгах эрх бүхий байгууллагуудын эрх мэдлийн асуудал
2. Төрийн хууль тогтоомжийн дагуу сөхөгдөх асуудал
3. Бие даан тусад нь шийдвэр гаргаж болох асуудал
4. Тухайн орон нутаг, байгууллага, корпорацийн өөрийн хууль, журмын хүрээнд зохицуулж болох асуудал
5. Үндсэн хуулийн 110 дугаар зүйлийн 1 дүгээр хэсгийн a-f хүртэлх заалтууд эсвэл Ерөнхийлөгч тусгайлан зөвлөмж гаргаагүй Энэтхэгийн Нэгдсэн Сангийн зарлагатай холбоотой асуудал
6. Хувь хүний гомдолтой холбоотой асуудал
7. Үндсэн хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулахыг хүссэн асуудал

Хорооны дарга

Хорооны даргыг хорооны дарга болон парламентын даргын шийдвэрээр томилно. Хэрэв даргын албан тушаалтан ямар нэгэн шалтгаанаар тэнцэхгүй бол парламентын дарга өөр хэн нэгнийг даргын албан тушаалд томилно. Хэрэв дарга ямар нэгэн шалтгаангүйгээр албан үүргээ гүйцэтгэхгүй байвал өөр нэгэн гишүүнийг даргын нэрд дэвшүүлж болно.

Хорооны хурлын ирц

Хорооны гишүүдийн ирц хорооны нийт гишүүдийн гуравны нэгт хүрсэн байх ёстой. Хэрэв хорооны хурлын ирц хүрэлцэхгүй бол хурлыг тодорхой хугацаагаар хойшлуулна. Хурал ямар нэгэн байдлаар хойшлогдсон тохиолдолд хорооны дарга дараагийн хурлын товыг гарган танхимд мэдэгдэх шаардлагатай. Хэрэв хорооны гишүүн хорооны хуралд даргын зөвшөөрөлгүй хоёроос дээш удаа суугаагүй бол хорооны гишүүний асуудлыг Танхимд мэдэгдэх болно.

Хорооны тогтоол, шийдвэр

Хорооны ямар ч асуудлын талаарх шийдвэрүүд гишүүдийн дийлэнхийн санал асуулгаар шийдвэрлэгдэнэ.

Хороогоор өргөдлийг хэрхэх талаар шийдвэрлэх үйл ажиллагааны процедур

- Олон нийтийн нийтлэг эрх ашгийг хөндсөн асуудлаарх өргөдлийн тухайд холбогдох яам газруудаас тайлбарыг авч хороонд хэлэлцүүлэхээр оруулна. Шаардлагатай гэж үзвэл Хороо өргөдөл гаргагч эсвэл яамдын холбогдох хүнийг байлцуулан тайлбар сонсож болно.
- Түүний дараа Нарийн бичгийн дарга нарийн газраас Хорооноос гаргасан зөвлөмж болон дүгнэлтийг үндэслэн тайлангийн төслийг бэлтгэнэ. Даргаар батлуулсаны дараа тайлангийн төслийг Хорооны гишүүдэд тарааж, хурлаар асуудлыг авч хэлэлцэнэ.
- Хуралд оролцсон гишүүдийн олонхийн саналаар гаргасан шийдвэрийг Хорооноос өөрчлөлт оруулах эсвэл эс оруулах замаар батламжилна. Хорооноос гаргасан шийдвэрүүд бүх гишүүдийнх бөгөөд тайланд ямарваа нэг зөрүүтэй санал тусгагдахгүй.

Хэрэв яам эсвэл агентлаг хорооноос гаргасан зөвлөмжийг хэрэгжүүлэх боломжгүй эсвэл

хэрэгжүүлэхэд хүндрэлтэй гэж үзвэл яам Лок Сабха /Ард түмний танхим/-гийн Тамгын газарт уг асуудлын талаарх өөрийн байр суурийг танилцуулах Хороонд дахин хандана. Хороо асуудлыг дахин хэлэлцсэний дараа хэрэв шаардлагатай гэж үзвэл Их Хуралд танилцуулж мэдээлэл хийнэ.

Тайлан

Танхим ямар нэгэн байдлаар тайлангийн танилцуулгыг хийх цаг байгаагүй бол хороо нэг сарын дотор шүүн хэлэлцэж яаралтай танилцуулна. Танхим ямар ч хугацаанд хамаарахгүй хэлэлцэн үзэх учиртай. Тайланг урьдчилан хэлэлцэж болно. Хорооны тайлан заавал даргын гарын үсэгтэй байх шаардлагатай. Хэрэв тухайн үед дарга ямар нэгэн байдлаар байхгүй байгаа тохиолдолд хорооны өөр нэгэн ахлах гишүүнээр гарын үсэг зуруулна.

Дэд хороо томилох

Хороо нь нэг эсвэл хэд хэдэн дэд хороо томилох боломжтой. Тухайн томилогдсон хороо тус бүрнээ нэгдмэл чанартай байна.

Хорооны хуралдаан

Хуралдааны өдөр, цагийг Хорооны дарга захицуулна. Хэрвээ хорооны дарга ямар нэгэн байдлаар ирж чадахааргүй тохиолдолд Ерөнхий нарийн бичгийн дарга өдөр болон цагийг тодорхойлно. Хорооны хуралдаан хэрэв Танхимын парламентын чуулганаас гадуур зохион байгуулагдах чухал шаардлагатай бол заавал парламентын даргын зөвшөөрөл гарсны дараагаар хуралдах болно.

Бичиг баримт гаргуулах, нотолгоо шаардах

Хороонд шаардлагатай гэсэн тохиолдолд Нарийн бичгийн дарга нарын газарт харъяалагдах үндэслэлээр нэмэлт материалыг шаардах эрхтэй. Холбогдох яам байгууллагаас тодруулах шаардлагатай бол мэдээлэл авч болно. Хороо нь өмнө гаргасан нууц болон шаардлагатай баримтыг болгоомжтой хянуур нягтлан үзэх хэрэгтэй.

Хүмүүст бичиг баримт тайлан илгээх

Хороо хүмүүст бичиг баримт илгээх эрхтэй. Баримт бичигт ямар нэгэн асуудал гарвал Парламентын даргын эцсийн шийдвэрээр шийдвэрлэгдэнэ.

Гэрчийн мэдүүлэг дэх хэлэлцүүлэг

Парламентын даргын удирдлаган дор хороо гэрчийн мэдүүлэг дэх хэлэлцүүлгийг хийх ба эцэст нь хороо батална.

Тангаргын бичиг дэх баталгаа

Хороо тангараг бичиг хэрэгжүүлэх эсвэл өмнө нь шалгаж баталгаа олгоно. Тангараг бичигт баталгаа олгохдоо: “I,A.B., бурханы нэрээр андгайлж байна. Уг нотлох баримтыг би ямар ч нөхцөлд үнэн зөвөөр батлах болно. Ямар нэгэн байдлаар өөрийн хувийн ашиг сонирхолдоо ашиглахгүй болно.”

Нотолгоонд хийх шалгалт

Хорооны нотолгоонд хийх судалгаа шинжилгээ дараах байдлаар явагдана: (i) Хорооныхон нотолгоонд судалгаа хийх ёстой бөгөөд гэрчийн этгээдээс асуулт асууж болно.

(ii)Хорооны дарга нотолгоонд шаардлагатай асуултыг хамгийн эхэнд (i)-д заасны дагуу асуух эрхтэй.

(iii) Парламентын дарга хороодын бусад гишүүдийг нэг нэгээр нь дуудаж шаардлагатай гэсэн асуултуудыг асуух эрхтэй.

(iv) Гэрчийн этгээд мөн хорооны даргын өмнө шаардлагатай асуултад хариулах хэрэгтэй.

(v) Хорооны үйл ажиллагааны үгчлэн гаргасан баримтыг гэрч шаардах эрхтэй.

(vi) Хороонд нотлох баримт болгон өгсөн бичиг нь хороодын бүх гишүүдээр баталгаажсан байх ёстой.

Шийдвэрийн баримт

Хорооны шийдвэрийн баримт нь Парламентын даргын удирдлаган дор хороодын гишүүдээр батлагдсан байх ёстой.

Төлөөлөл

Өргөдөлтэй холбоотой дүрмээр зохицуулагдаагүй төрөл бүрийн хувь хүмүүс, нийгэмлэгүүдээс ирсэн захидал, цахилгааныг авч хэлэлцэх бөгөөд Хороогоор батлагдсан үйл ажиллагааны журмын дагуу тэдгээрийг цаашид хэрхэх талаар чиглэл өгнө. Жинхэнэ гомдол, саналыг тусгасан төлөөллийн захидлуудыг хүлээн авч холбогдох Газруудаас авсан баримтуудын хамт Хороогоор хэлэлцүүлэхээр өгнө. Тэдгээрийг цаашид хэрхэхийг өргөлтэй адилаар Хорооноос шийдвэрлэнэ.

14 дэх Лок Сабхагийн /Ард түмний танхим/ Өргөдлийн хорооны ажил [119]

Хуралдааны тоо	Тайлангийн мэдээллийн тоо	Хүлээн авсан болон тайлагнасан өргөдлийн тоо	Төлөөлөгчөөр дамжуулсан гомдлын тоо	Судалгаа хийсэн тоо
103	50	22 өргөдөл ирснээс 15 өргөдлийг хүлээн авч болохыг авч Танхимд танилцуулсан	1630 ирснээс 98 хүлээн авч Танхимд танилцуулсан	8

* * *

АШИГЛАСАН МАТЕРИАЛ

1. House of Representatives Standing and Sessional Orders. http://www.aph.gov.au/
2. Rules for form and content of petitions. House of Representatives Standing and Sessional Orders http://www.aph.gov.au/
3. Бундэстагийн Өргөдлийн байнгын хороо/Petitionsausschuss des Deutschen Bundestages (Wikipedia) http://de.wikipedia.org/wiki/Petitionsausschuss_des_Deutschen_Bundestages
4. Германы Бундэстагийн Хороонууд/German Bundestag-Committees, Partnership for Democratic Governance and Security http://www.pdgs.org/Archivo/bund-comm2.htm#1
5. Бундэстагийн дүрэм/Geschdftsordnung des Deutschen Bundestages http://bundesrecht.juris.de/btgo_1980/BJNR012380980.html#BJNR012380980BJNG000900311
6. Германы Бундэстаг/Deutscher Bundestag (Wikipedia) http://de.wikipedia.org/wiki/Deutscher_Bundestag#Aussch.C3.BCsse

[119] Rules of Procedure and Conduct of Business in the House of the People . http://rajyasabha.nic.in/rsnew/rs_rule

7. Ажлын хуудас 7-Бундэстагийн сонгууль, Хичээлийн сэдэв: Германы ардчилал/Arbeitsblatt 7- Wahlen zum Bundestag, Thema im Unterricht: Die deutsche Demokratie _files_RZN5F9.doc
8. 17 дахь Бундэстагийн Байнгын хороод/Bundestagsausschьsse des 17. Deutschen Bundestages (Wikipedia)
9. The Constitution of India, Lok Sabha Secretariat November, 2006
10. Энэтхэг Улсын Парламентын " Доод танхимын /Lok Sabha/ үйл ажилгаатай холбогдох үйл ажилгааны дүрэм" 2010 он, Тамгын газар Шинэ Дэли, 14 дахь хэвлэл
11. Rules of Rajya Sabha. http://rajyasabha.nic.in/rsnew/rs_rule/rules7th.pdf
12. Rules of Lok Sabha. http://parliamentofindia.nic.in/ls/rules/rules.html
13. Parliament of India. http://rajyasabha.nic.in/rsnew/Parliament_of_India.pdf
14. Committee on Petitions of Rajya Sabha. http://164.100.47.5/webcom/MainPage.aspx
15. Committee on Petitions of Lok Sabha. http://164.100.47.134/committee/committee_informations.aspx

* * *

ХАВСРАЛТ

Германы Бундестагийн Өргөдлийн хорооны бүрэн эрхийн тухай хууль, 1975

Зүйл 1

Үндсэн хуулийн 17 дугаар заалтын дагуу Германы Бундестагийн Өргөдлийн хороо ирсэн өргөдлийн дагуу шийдвэр гаргахад нь Холбооны Засгийн газар болон холбооны төрийн байгууллагууд шаардагдах баримт бичгийг гаргаж өгөх, мэдээллээр хангах ёстой бөгөөд тэдний байранд нь нэвтрэн орж ажиллах бол нөхцлийг нь хангах ёстой.

Зүйл 2

Зүйл 1-ийн заалт нь Холбооны улсын бусад байгууллагууд болон нийтийн эрх зүйн хүрээний институц, сангуудад мөн хамаарах бөгөөд Холбооны Засгийн газрын зүгээс хэрэгжилтэнд нь хяналт тавих үүрэгтэй.

Зүйл 3

(1) Зөвхөн хуульд заасан үндэслэлээр нууцыг хадгалах болон нууцлах гарцаагүй шалтгаантай үед баримт бичиг гарган өгөх, мэдээллээр хангах болон орон байранд нь нэвтрэхээс татгалзаж болно.

(2) Татгалзах шийдвэрийг зөвхөн Холбооны холбогдох хамгийн дээд хяналтын байгууллага гаргана. Шийдвэр гаргасан үндэслэлээ тайлбарлах ёстой.

Зүйл 4

Өргөдлийн хороо нь өргөдөл гаргагч, гэрч, экспертүүдийг сонсох эрхтэй.

Зүйл 5

Өргөдлийн хороонд дуудагдан ирсэн өргөдөл гаргагч, гэрч болон экспертүүд "Гэрч болон экспертүүдийг урамшуулах тухай хууль" болон "Шүүхийн үйл ажиллагааг хялбарчлах болон эрх зүйн үйл ажиллагааны бичлэгийг хялбарчлах хууль"-ийн дагуу шагнал, урамшуулал авна.

Зүйл 6

Германы Бундестагийн Процедурын дүрмийн дагуу Өргөдлийн хороо нь тодорхой тохиолдолд өөрт хуулиар оногдсон эрх мэдлийг өөрийн хорооны нэг буюу хэд хэдэн гишүүнд шилжүүлж болно.

Зүйл 7

Шүүх болон захиргааны байгууллагууд Өргөдлийн хороо болон түүний гишүүдэд шаардлагын дагуу туслах үүрэгтэй.

Зүйл 8

1952 оны Сэргээн босголтын гуравдугаар хуулийн 13 дугаар зүйлийн (1) параграф ёсоор энэ хууль Берлинд хүчинтэй.

Зүйл 9

Энэ хууль хэвлэлд нийтлэгдсэн өдрөөс хүчинтэй.

Германы Бундестагийн процедурын дүрэм

X. Өргөдлийн журам

Дүрэм108. Өргөдлийн хорооны эрх мэдэл

(1) Өргөдлийн хороог Үндсэн хуулийн 45с заалтын дагуу Бундестагт байгуулах бөгөөд Үндсэн хуулийн 7 дугаар заалтын дагуу Бундестагт гаргасан өргөдөл, гомдлыг хариуцан ажиллана...

(2) Хэрэв Германы Бундестагийн Өргөдлийн хорооны эрх мэдлийн тухай хуульд өөрөөр заагаагүй бол өргөдлийг доор заасан журмаар авч үзнэ.

Дүрэм 109. Өргөдлийг шилжүүлэх

(1) Бундестагийн ерөнхийлөгч өргөдлийг Өргөдлийн хороонд шилжүүлнэ. Хэрэв өргөдөлд дурдагдсан асуудал бусад байнгын хороодын хамрах хүрээнд орж байвал Өргөдлийн хорооны зүгээс холбогдох хороонд хандана.

(2) Уг өргөдөлтэй холбоотой асуудлыг сонирхсон Бундестагийн гишүүд өөрсдийн хүсэлтээр Өргөдлийн хорооны хэлэлцүүлэгт таслах эрхгүйгээр оролцоно.

Дүрэм 110. Өргөдлийн хорооны эрх

(1) Өргөдлийн хороо нь гомдол, хүсэлтийг авч хэлэлцэх үндсэн зарчмыг тодорхойлж, өргөдөлтэй холбоотой шийдвэр гаргах бүрдээ уг зарчмыг ашиглана.

(2) Хэрэв хүсэлтийн дагуу аливаа мэдээлэл, баримт бичиг авах буюу Холбооны төрийн болон бусад байгууллага, нийтийн эрх зүйн хүрээний институц, сангуудын байранд нэвтрэх шаардлагатай бол холбогдох Холбооны засгийн газрын гишүүнд мэдэгдсэн байх ёстой.

(3) Холбогдох Холбооны засгийн газрын гишүүнд мөн өргөдөл гаргагч, гэрч, экспертүүдийг сонсох хугацааг мэдэгдэнэ.

Дүрэм 111. Өргөдлийн хорооны гишүүнд эрх шилжүүлэх

Өргөдлийн хороо нь тодорхой тохиолдолд Үндсэн хуулийн 45с заалтаар өөрт нь оногдсон эрх мэдлийг өөрийн хорооны нэг буюу хэд хэдэн гишүүнд шилжүүлэх шийдвэр гаргаж болно. Уг шийдвэрт шилжүүлж буй эрх мэдлийн хүрээ, онцлогийг тодорхойлсон байна.

Дүрэм 112. Өргөдлийн хорооны зөвлөмж, тайлан

(1) Өргөдлийн хороо нь хэлэлцсэн өргөдлийн талаарх тайлангаа харгалзах зөвлөмжийн хамт Бундестагт жагсаалтаар хүргэнэ. Тайланг сар тутам хүргэнэ. Мөн өөрийн хийсэн ажлын тайланг жил бүр Бундестагт гаргана.

(2) Чуулганы хугацаанд тайланг хүргэснээс хойш гурван долоо хоногийн дотор тайланг хэвлэж, тараах бөгөөд чуулганаар хэлэлцэх асуудлын жагсаалтанд оруулсан байна. Илтгэгч амаар нэмэлт тайлбар хийж болно. Тайлангийн талаарх хэлэлцүүлгийг зөвхөн парламентын бүлгүүд дээр болон Бундестагийн гишүүдийн 5-аас доошгүй хувийн ирцтэй үед хийнэ.

(3) Өргөдөл гаргагчид түүний хүсэлтийг хэрхэн хэлэлцсэн талаар мэдээлнэ.

Өргөдлийн Хорооны дүрэм (Үйл ажиллагааны дүрэм)

Германы Бундестагын 1989 оны 3 дугаар сарын 8-ны өдрийн шийдвэр, түүний 1991 оны 2 дугаар сарын 20-ны өдрийн нэмэлт найруулга, 1991 оны 6 дугаар сарын 19-ны өдрийн нэмэлт, 2005 оны 11 дүгээр сарын 30-ны шийдвэрээр 16 дахь сонгуулийн хугацаанд хэрэгжүүлсэн, Германы Бундестагын Үйл ажиллагааны 110 дугаар дүрмийн эхний хэсгийн дагуу Өргөдлийн Хороо нь санал хүсэлт, гомдлыг шийдвэрлэхдээ дараах дүрмийг баримтална:

1. Холбогдох хууль эрхзүйн заалтууд

(1) Үндсэн хуулийн 17 дугаар зүйлийн дагуу хэн нэгэн дангаараа буюу бусадтай хамтран Бундестагт хандан санал хүсэлт, гомдол гаргах эрхтэй.

(2) Үндсэн хуулийн 45 с зүйлийн 1 дүгээр хэсэгт зааснаар, Бундестагт ирүүлсэн санал хүсэлт, гомдлыг хариуцан шийдвэрлэх Өргөдлийн Хороог Бундестагаас томилно.

(3) Өргөдлийн Хорооноос өргөдлийн талаархи шийдвэр гаргах эрх мэдэл нь Үндсэн хуулийн 17 дугаар зүйл болон Германы Бундестагын Өргөдлийн Хорооны бүрэн эрхийн тухай хуульд үндэслэнэ. (Үндсэн хуулийн 45с зүйлийн дагуу тус хууль хэрэгжиж эхэлсэн).

2. Өргөдлийн мэдүүлэг

2.1. Өргөдөл

(1) **Өргөдөл нь** санал хүсэлт болон гомдлын хэлбэрээр хэн нэгэн өөрөө, гуравдагч этгээдийн өмнөөс эсвэл нийтийн эрх ашгийн төлөөлөн өргөн мэдүүлэгдэнэ.

(2) **Санал хүсэлт нь** төрийн байгууллага, албан тушаалтан, нийтийн эрх ашгийг хөндөн ажиллах байгууллагын үйл ажиллагаа болон хариуцлагагүй байдалд гаргаж буй шаардах хүсэлт болон авах арга хэмжээний санал орно. Үүнд хууль эрх зүйд өөрчлөлт оруулах төслийн санал мөн багтана

(3) **Гомдол нь** төрийн байгууллага, албан тушаалтан, нийтийн эрх ашгийг хөндөн ажиллах байгууллагын үйл ажиллагаа болон хариуцлагагүй байдлын эсэргүүцэл багтана.

2.2. Давхар өргөдөл, хамтын өргөдөл, олон нийтийн өргөдөл

(1) Давхар өргөдөл нь ижил асуудлын талаар тус бүрдээ бичгээр гаргана.

(2) Хамтын өргөдөл нь ижил асуудлын талаар олон этгээдийн гарын үсэг бүхий байна.

(3) Олон нийтийн өргөдөл нь ижил асуудлын талаар утгын хувьд адил эсвэл төстэй маш олон тоогоор гаргасан байна.

2.3. Бусад өргөн мэдүүлэг

Өргөдөл нь мэдээлэл авах хүсэлт, ердийн асуудал, шүүмжлэл, буруушаал, хүлээн зөвшөөрөл эсвэл тодорхой санал хүсэлтгүй бусад хэлбэрийн үзэл бодлын илэрхийлэл байж болохгүй.

3. Өргөдөл гаргагч

(1) Герман улсад оршин суугаа байнгын болон хууль ёсны оршин суугч нь Үндсэн хуулийн 17 дугаар зүйлд заагдсан эрхийг эдлэнэ.

(2) Өргөдөл гаргах эрхээ эдлэхэд хууль эрхзүйн чадамж шаардлагагүй бөгөөд өргөдөл гаргагч нь өөрийн хөндсөн асуудлыг тодорхой илэрхийлж чадахуйц байхад хангалттай. Өргөдөл гаргах эрх нь өргөдөл гаргагчийн оршин суугаа газар эсвэл харъяалал гэх мэт түүний хувийн нөхцөл байдлаас хамаарахгүй.

(3) Хэрэв өргөдөл гуравдагч этгээдийн өмнөөс өргөн баригдсан бол хууль ёсны зөвшөөрөл шаардагдаж болно. Хэрэв гуравдагч этгээд өргөдөлтэй санал нийлэхгүй бол уг өргөдлийг цаашид авч хэлэлцэхгүй.

4. Бичгээр илэрхийлэх

(1) Өргөдөл нь бичгээр өргөн мэдүүлэгдэнэ. Өргөдлийн гарын үсэг баталгаажих тохиолдолд өргөдөл нь тогтоосон маягтын дагуу бичигдсэн байна.

(2) Өргөдлийг амаар гаргах аль эсвэл биеэр өргөн барих шаардлагагүй.

5. Өргөдөлийн Хорооны бүрэн эрх

(1) Өргөдлийн Хороо нь Бундестагын хүрээнд шийдвэрлэгдэх асуудлыг тэр дундаа Холбооны хууль эрх зүйн талаарх өргөдлийг хүлээн авч хэлэлцэнэ.

(2) Өргөдлийн Хороо нь Холбооны засгийн газар, холбооны бусад байгууллага, төрийн үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэгч институтын хариуцах үйл ажиллагааны хүрээнд дэх өргөдлийг авч хэлэлцэнэ. Үүнд тухайн байгуулага аль Холбооны засгийн газрын харъяанд байх нь ач холбогдолтой бус юм.

(3) Үндсэн хуулиар тогтоогдсон эрх хэмжээний хүрээнд Өргөдлийн Хороо нь Холбооны бусад бүтэц бүрэлдэхүүний талаарх өргөдлийг хянан хэлэлцэнэ.

(4) Өргөдлийн Хороо авч хэлэлцэх өргөдөлд Холбооны хууль, Европын Комиссын /EC/ хууль тогтоомж /Laender/ хэрэгжилт, (Үндсэн хуулийн 83, 84 дүгээр зүйлс)-тэй холбоотой асуудлууд, холбогдох хууль тогтоомжийн хэрэгжилтэд хяналт тавих Холбооны төлөөлөл (Үндсэн хуулийн 85 дугаар зүйл) мөн Холбооны хууль Европын Комиссын /EC/ хууль тогтоомжтой холбоотой асуудлыг хөндсөн байна.

(5) Тус хороо нь зөвхөн Холбооны түвшин дэх эрх зүйн харилцаатай холбогдох өргөдлийг авч хэлэлцэнэ.

- Хууль тогтоомж хэрэгжүүлэгч эрх бүхий байгууллагууд хуулийн тодорхой арга хэмжээг авах шаардлагатай;
- Эрх бүхий байгууллагууд өөрсдийн эрх ашгийн үүднээс шийдвэр гаргахгүй байх.
- Шүүгчийн бусдаас хамааралгүй байх байдлыг зөрчсөн өргөдлийг хүлээн авч хэлэлцэхгүй.

6. Өргөдлийн талаар мэдээлэл авах, өргөдлийг цааш шилжүүлэх эрх

6.1. Мэдээлэл авах эрх

(1) Үндсэн хуулийн 17 дугаар зүйлийн дагуу санал хүсэлт, гомдлын талаар мэдээлэл авах эрхтэй.

(2) Холбооны засаг захиргаатай холбогдох асуудлын талаарх мэдээллийг Холбооны Засгийн газарт хандан авах эрхтэй. Хэрэв тус асуудал Холбооны хариуцах асуудалтай холбоогүй тохиолдолд уг эрхийг Холбооны бусад эрх бүхий олон нийтийн үйл ажиллагаа хариуцсан байгууллага ханган ажиллана.

6.2. Холбооны Засгийн газарт мэдээлэх

Баримт бичиг өргөн барих, мэдээлэл авах, төрийн өмчид нэвтрэн орохтой холбоотой санал хүсэлт нийтийн хуулийн дагуу Холбооны засаг захиргааны байгууллага, түүний хамтрагч байгууллага болон институт, сангуудад ирсэн тохиолдолд Холбооны Засгийн газрын хариуцсан гишүүнд (Германы Бундестагын үйл ажиллагааны дүрэм дэхь 110 дүрмийн (2) дугаар хэсгийн дагуу) мэдээлнэ.

6.3. Цааш шилжүүлэх эрх

(1) Өргөдлийн Хороо нь Бундестагын бүрэн эрхийн хүрээнд шийдвэр гаргуулахаар санал болгон Холбооны Засгийн газар эсвэл Холбооны бусад байгууллагад хүлээн

авсан өргөдлөө шилжүүлэн өгч болно.

(2) Хэрэв уг асуудал Холбооны Засгийн газрын эрхлэх хэрэг биш бол өргөдлийг Холбооны засаг захиргааны агентлаг эсвэл олон нийтийн асуудал хариуцах байгууллагад шууд шилжүүлнэ.

7. Хорооноос өргөдөл хүлээн авах үе шат

7.1. Өргөдлийг бүртгэн авах

(1) Өргөдөл тус бүрийг бүртгэн авна.

(2) Давхар өргөдлийн хувьд аль нэг өргөдлийг гол өргөдөл болгон бүртгэнэ.

(3) Олон нийтийн өргөдлийн хувьд нэг өргөдөл **(голлох өргөдөл)** хэмээн тооцон авч хэлэлцэнэ. Өргөдөл тус бүрийг хүлээн авч дугаарыг тэмдэглэнэ.

7.2. Өргөдлөөс бусад зүйлийг хүлээн авах

Өргөдлөөс бусад зүйлсийг **(2, 3)** хүлээн авсан тохиолдолд зөвлөгөө, мэдээлэл өгөх эсвэл холбогдох байгууллагад шилжүүлсэн талаар бичгээр заавал мэдэгдэнэ. Үүнээс бусад тохиолдолд тэдгээрийг буцаах болно.

7.3. Бүрэн бус өргөдөл

(1) Дүрэм ёсоор Хорооны ажлын алба нь хүлээн авсан өргөдлийг дараах нөхцөлд авч Хорооны хурлаар хэлэлцүүлэхгүй:

- Агуулгын хувьд ойлгомжгүй;
- Хууль ёсны бус;
- Өргөдөл гаргагчийн хаяг эсвэл гарын үсэг алдаатай эсвэл хуурамч;
- Өргөдөл гаргагчийн хаяг эсвэл гарын үсэг бүхэлдээ буюу зарим хэсэгт дутуу;
- Өргөдөлд хэрэгжүүлэх боломжгүй, гэмт хэргийн шинжтэй, захиргааны хууль зөрчсөн, эсвэл хуулийн тогтоосон дэг журам ёс зүйн хэм хэмжээг зөрчсөн зүйлийг шаардсан;
- Агуулгын хувьд бусдыг доромжилсон, дарамталсан эсвэл хүчилсэн шинжтэй байх.

(2) Өргөдлийн бүрэн бус байдлыг тогтоосон хугацаанд багтаан өргөдөл гаргагч эсвэл Хорооны ажлын алба залруулаагүй тохиолдолд ажлын алба нь Хорооны даргатай зөвлөсний үндсэн дээр буцаах болно.

7.4. Өргөдлийг хянан шалгах эрхийн хязгаарлалт

Өргөдөл гаргагч ижил асуудлаар өмнө нь өргөдөл гаргаж холбогдох шийдвэр гарч байсан, тэрхүү шийдвэртэй холбоотой одоо дахин шинэ баримт мэдээлэлгүй бол түүний гаргасан өргөдлийг дахин авч хэлэлцэхгүй.

7.5. Өргөдлийг шилжүүлэх

Холбооны хууль тогтоох байгууллага эсвэл бусад институт нь өргөдөл хянан шийдвэрлэх үүргийг хүлээдэг бол өргөдлийг тэдгээр байгууллагад шилжүүлнэ.

7.6. Төрийн албан хаагчийн талаарх өргөдөл

Төрийн албан хаагчийн талаарх өргөдлийг Өргөдлийн Хороо, Зэвсэгт Хүчнийг хариуцсан Парламентын эрх бүхий албан тушаалтны хамран ажиллах дүрмийг баримтлан хэлэлцэнэ.

7.7. Санал авах хүсэлт

Өргөдлийн Хороо өргөдөл авч хэлэлцэх үед Хорооны ажлын хэсгээс Холбооны Засгийн газраас санал авах эсвэл бусад байгууллагаас мэдээлэл авахаар хүсэх боломжтой.

7.8. Бундестагын тусгай хороо хэлэлцэж буй ижил төрлийн асуудлын тухай өргөдөл

Хэрэв өргөдөл нь тусгай хороо хэлэлцэж буй ижил асуудлын талаар дурьдсан бол (109 дүгээр дүрмийн 1 дүгээр хэсэг болон Германы Бундестагын үйл ажиллагааны дүрмийн 62 дугаар дүрмийн эхний хэсгийн дагуу) тусгай хорооноос санал авах боломжтой.

7.9. Өргөдөл гаргагчийн хүсэлтийн дагуу шийдвэрлэгдэх

Хэрэв асуудал өргөдөл гаргагчийн хүсэлтийн дагуу шийдвэрлэгдвэл түүнд энэ тухай мэдэгдэнэ. Хорооны ажлын алба нь уг өргөдлийн шийдвэртэй холбогдох өргөдлийн жагсаалтыг гаргана (8.5.).

7.10. Үр дүнд хүрэхээргүй өргөдөл

Хэрэв хорооны ажлын алба нь тухайн өргөдлийг цаашид шийдвэрлүүлэхээр шилжүүлсэн ч үр дүнд хүрэхээргүй хэмээн үзвэл өргөдөл гаргагчид шалтгааныг тайлбараар өгч хэрэв зургаан долоон хоногийн дотор өргөдөл гаргагч эсэргүүцэл гаргаагүй тохиолдолд түүний өргөдөл үр дүнд хүрэхээргүй болохыг мэдэгдэнэ. Хэрэв өргөдөл гаргагч заасан хугацаанд эсэргүүцэл гаргаагүй бол хорооны ажлын алба өргөдлийг шийдвэрлэгдсэн өргөдлийн жагсаалтад оруулна (8.5.).

7.11. Илтгэгч

Тус дүрмийн 7.9, 7.10 хэсгийн дагуу авч хэлэлцээгүй өргөдлийн талаар Хорооны ажлын алба нь парламентын өөр бүлгүүдэд хамаарах Хорооны хоёр гишүүнийг илтгэгчээр томилох санал тавина. Хороо дахь Парламентын бусад бүлгийн төлөөлөл нь өөрсдийн илтгэгчийг томилохыг шаардах эрхтэй. Хэрэв Бундестаг өргөдөлтэй холбоотой асуудлыг авч хэлэлцэн шийдвэрлэх боломжтой бол өргөдлийн талаар тус Хороонд төлөөлөлтэй Парламентын бүлгүүдэд мэдээлж хүсвэл бүлгийн илтгэгчийг ажиллуулах боломжтой.

7.12. Хорооны ажлын албаны санал

Хорооны ажлын албанаас (7.13.1.) дугаарын заалтын дагуу асуудлыг тодруулах, (7.13.2.) дугаарын заалтын дагуу урьдчилсан байдлаар шийдвэр гаргах эсвэл (7.14.) дугаарын заалтын дагуу өргөдлийг шийдвэрлэх мөн тэдгээрийг илтгэгчид шилжүүлэх талаар тус бүрд санал гаргана.

7.13.1. Асуудлыг тодруулах санал

Асуудлыг тодруулах талаар дараах төрлийн саналыг гаргах боломжтой:

- Нэмэлт санал авахыг хүсэх;
- Холбооны Засгийн газрын төлөөлөгчийг уулзалтанд дуудах;
- Гомдлын хувьд Өргөдлийн Хорооны бүрэн эрхийн хуульд заагдсан дараах эрх хэмжээ Хороонд хадгалагдана:
  - Баримт бичгийг өргөн барихыг хүсэх;
  - Өргөдөл гаргагч, гэрч, шинжээчийг сонсох;
  - Орон байранд нэгжлэг хийх.

7.13.2. Шийдвэрийн урьдчилсан санал

Холбогдох арга хэмжээний саналд эсэргүүцэл учирсан тохиолдолд Холбооны Засгийн газар болон бусад хариуцсан байгууллагууд (5) арга хэмжээ авах явдлыг Өргөдлийн Хорооноос тухайн гомдлын талаарх эцсийн шийдвэр гарах хүртэл түр хойшлуулна.

7.14. Өргөдлийг эцэслэн шийдвэрлэх тухай санал

Бундестаг өргөдлийг хэрхэн эцэслэн шийдвэрлэх санал дараах хэлбэртэй байна:

7.14.1. Холбооны Засгийн газарт асуудлыг шийдвэрлүүлэх зорилгоор шилжүүлэх

Өргөдлийг Холбооны Засгийн газарт шилжүүлж хэрэв уг өргөдөлд тусгагдсан зүйлс нь бодитой бөгөөд залруулах шаардлагатай бол арга хэмжээ авахыг хүсэх.

7.14.2. Холбооны Засгийн газарт асуудлыг дахин хянуулахаар шилжүүлэх

Өргөдлийг дахин хянуулах зорилгоор Холбооны Засгийн газарт өргөн барьж бодит байдлыг дахин харгалзан залруулах боломжтой бусад арга хэмжээ авахыг хүсэх.

7.14.3. Үндсэн мэдээллийн зорилгоор шилжүүлэх

Холбооны Засгийн газарт өргөдлийг хуулийн төсөл, тогтоолын боловсруулалт, санаачилга болон судалгаанд ашиглах зорилгоор өргөн барих.

7.14.4. Энгийн шилжүүлэг

Өргөдлийг Холбооны Засгийн газарт дараах тохиолдолд шилжүүлнэ:

- Бундестагаас гаргах шийдвэрийн шалтгаан болгох зорилгоор,
- Өргөдөл гаргагчийн дэвшүүлсэн асуудалд анхаарлыг хандуулах.

7.14.5. Парламентын бүлгүүдэд мэдээлэл өгөх зорилгоор өргөн мэдүүлэх

Өргөдлийг дараах нөхцөлд Бундестагын парламентын бүлэгт шилжүүлнэ:

- Өргөдлийн хөндсөн асуудлыг парламентад оруулах санаачилга болгох;
- Өргөдөл гаргагчийн хөндсөн асуудалд парламентын бүлгийн анхаарлыг татах.

7.14.6. Европын Парламентад өргөн мэдүүлэх

Өргөдлийг Европын Парламентад түүний бүрэн эрхэд нөлөөлөхүйц бол өргөн мэдүүлнэ.

7.14.7. Хянан хэлэлцэхийг дуусгавар болгох

Өргөдлийг хянан хэлэлцэх ажиллагаа дараах нөхцөлд дуусгавар болно.

- Одоогийн сонгуулийн хугацаанд уг асуудлыг аль хэдийн авч хэлэлцсэн;
- Уг асуудал өргөдөл гаргагчийн хүсэлтээр өмнө нь шийдвэрлэгдсэн;
- Ямар нэгэн хуулийн заалт өөрчлөгдөхгүй эсвэл нэмэгдэхгүй бол;
- Санал хүсэлт, гомдол гаргагчийн дэвшүүлсэн асуудлыг түүний хүссэнээр шийдвэрлэх боломжгүй;
- Өргөдөлд тусгагдсан захиргааны агентлагын үйл ажиллагаа нь шүүмжлэгдэх шалтгаан болохгүй;
- Өргөдөлд тусгагдсан асуудлыг шийдвэрлэх боломжгүй.

7.15. Шалтгаан гаргах бусад санал/үүрэг хариуцлага

Тус дүрмийн 7.14.-д заасан санал нь тухайн өргөдөл яаж шийдвэрлэгдэж болох, мөн хаашаа шилжүүлэх талаархи жишээ байна. Энэ талаар бичгээр мэдэгдэнэ.

8. Өргөдлийн Хорооноос өргөдлийг шийдвэрлэх нь

8.1. Илтгэгчийн үйл ажиллагаа

(1) Илтгэгч нь (7.13.1., 7.13.2., 7.14. дугаар заалтуудын дагуу) Хорооны ажлын албаны санал, өргөдлийн хянан хэлэлцэх ажиллагааг шалган, асуудлын дарааллыг тогтоон ажиллана. Тус дүрмийн 7.13.2 дугаар заалттай холбоотой саналыг шуурхай харин бусад саналыг гурван долоо хоногийн дотор шалгана. Хороо нь асуудлын талаар тодруулах ажлыг илтгэгчийн тогтоосон дарааллын дагуу гүйцэтгэнэ. Дараалалд өөрчлөлт орсон тохиолдолд шалтгааныг бичих шаардлагатай.

(2) Олон нийтийн болон давхар өргөдлийн хувьд гол өргөдлийн хэлэлцэх дараалал уг асуудлын талаарх бусад өргөдөлд мөн хамаарна.

8.2.1. Өргөдлийг тусад нь авч үзэх, өргөдөлд санал хураах

Хорооны хуралдаанаар өргөдөл тус бүрийг дараах байдлаар авч үзнэ:

- Өргөдлийг Холбооны Засгийн газарт уламжлан өргөдөлд тусгагдсан асуудлыг эерэгээр шийдвэрлэх, шалгах, асуудлыг шийдвэрлэх арга замыг хайх хүсэлтийг гаргах;
- Бундестаг дахь парламентын бүлэг, Европын парламентад мэдээлэх зорилгоор өргөдлийг шилжүүлэх;
- Илтгэгчийн тогтоосон үйл ажиллагааны дараалал болон Хорооны ажлын албаны санал; тус бүрээр нь авч үзэхийг дэмжих;
- Холбооны Засгийн газрын төлөөлөгчийг Хорооны хуралдаанд оролцуулах;
- Өргөдөл гаргах үед доод тал нь 50,000 хүний дэмжлэгийг авч хорооны гишүүдийн гуравны хоёр дэмжвэл өргөдөл гаргаснаас хойш гурван долоон хоногийн дараа өргөн баригдана. (8.4 (4)).

8.2.2. Шийдвэр гаргах, зөвөлгөө өгч шийдвэрлэх

Өргөдөл гаргагчид гаргасан шийдвэрийг мэдэгдэнэ. Татгалзсан бол шалтгаануудыг заавал заасан байна. Өргөдлийн хороо нь онцгой тохиолдолд буюу нэн чухал гэж үзсэн өргөдлийг хэлэлцэх асуудлын жагсаалтад бүртгэн хэлэлцүүлж болно.

8.4. Хамтын болон олон нийтийн өргөдлийг зохицуулах тусгайлсан дүрэм журмууд.

(1) Өргөдлийн Хорооноос үндсэн өргөдлийг нь судлаж үзэж шийдвэрлэх арга хэмжээ авахаар шийдсэний дараа нэгэн ижил асуудлаар олон өргөдөл ирсээр байвал тэдгээрийг жагсаалт гарган бүртгэн үндсэн өргөдөлтэй хамтатган санал асуулга, сонгуульд оруулна.

(2) Олон нийтийн өргөдлийг (2.2., догол мөр (3)) тухайн хорооноос гаргасан шийдвэрийг дагалдан нэгэн ижил асуудлаар өргөдөл ирсээр байвал тэдгээрийг зөвхөн цуглуулж авах ёстой ба тоог нь тэмдэглэж авна. Хорооноос тэдгээрийн тухайд улирал тутамд мэдээлэл хийнэ.

(3) Догол мөр (1) ба (2)-ын дагуух үйл явц нь гагцхүү хүлээн авсан үндсэн өргөдлийг шийдвэрлэх үүднээс санал асуулга, сонгууль явуулж буй үед хэрэглэгдэнэ. Хэрвээ тухайн нэг хэргийн баримтууд эсвэл хуулийн нөхцөл байдал, Хорооны үзэл бодол, үндсэн өргөдлийн дэвшүүлсэн асуудлыг шийдвэрлэх тухайд зэргээр гол үндэслэлд санал асуулга, сонгуулийн үеэр өөрчлөлт гарваас энэхүү үйл явцыг хэрэглэхгүй.

(4) Хэрвээ хамтын буюу олон нийтийн өргөдлийг 50 000 хүн дэмжвэл (8.2.1, 7th bullet point) нээлттэй хорооны хуралд нэг буюу түүнээс дээш өргөдөл гаргагчийн үгийг сонсож танилцах ёстой. Үүний эсрэг шийдвэрийг хороо нь хуралд оролцсон гишүүдийнхээ гуравны хоёрын буюу дийлэнх олонхийн саналаар гаргаж болно. Эдгээр үйл явцыг санал хүсэлт болон гомдлын тухайд хэрэглэнэ. Хувийн нууцыг хадгалах үүднээс, гагцхүү холбогдох хувь хүн зөвшөөрсөн нөхцөлд л нээлттэй хурлыг зохион байгуулна.

8.5. Шийдвэрлэгдсэн өргөдлийн жагсаалт

Шийдвэрлэгдсэн өргөдлийн жагсаалт нь:

- Тус дүрмийн 7.9. болон 7.10.;
- Тус дүрмийн (9.1.2.);
- Өргөдлийн хорооны хуралдаанаар хэлэлцэгдэж өргөдөл гаргагч заасан хугацаанд эсэргүүцэл гаргаагүй өргөдлийг шийдвэрлэгдсэн өргөдлийн жагсаалтад оруулна.

8.6. Өргөдлийн хороо хэлэлцсэн өргөдлийн талаарх тайлан болон зөвлөмжийг хэлэлцүүлэхээр өргөн барих

(1) Өргөдлийн хороо нь хэлэлцсэн өргөдлийн талаарх тайлангаа зохих зөвлөмжийн хамт Бундестагт жагсаалтаар хүргэнэ. (Германы Бундестагийн процедурын дүрэм 112, (1)).

(2) Илтгэгч амаар нэмэлт тайлбар хийж болно. Тайлангийн талаарх хэлэлцүүлгийг зөвхөн парламентын бүлгүүд дээр болон Бундестагийн гишүүдийн 5-аас доошгүй хувийн ирцтэй үед хийнэ.

9. Шийдвэр

9.1.Өргөдөл гаргагчид мэдэгдэх

9.1.1. Шийдвэрийн агуулга ба хугацаа

Бундэстагийн дарга өргөдлийг хүлээж аваад Өргөдлийн байнгын хороонд шилжүүлдэг. Хэрэв өргөдлийн утга нь мэргэжлийн зөвлөлгөө авах шаардлагатай бол холбогдох байнгын хорооны саналыг авдаг. Өргөдлийн байнгын хороо нь хүлээж авсан өргөдлийг шийдвэрийн төсөлтэй нь хамтатган жагсаалтаар сар бүр Бундэстагийн чуулганд оруулж тайлагнана. Үүнээс гадна тус байнгын хороо нь жил бүр Бундэстагт бичгээр тайлангаа тавьдаг.

9.1.2. Шийдвэр парламентын завсарлагын үеэр шийдвэрийг танилцуулах

(1) Бундестагийн хуралдаан хоёр долоо хоногоос илүү хугацаагаар завсарласан үед илтгэгчийн болон хорооны ажлын албаны санал адил байвал Бундестаг шийдвэрээ албан ёсоор гаргаагүй байсан ч өргөдөл гаргагчид гарах шийдвэрийг мэдэгдэж болно.

(2) Тус дүрмийн (8.2.1.) -ийн дагуу ирсэн өргөдлийг хэлэлцэж байх хугацаанд тус хорооны бүрэн эрхийн хугацаа дуусгавар болсон бол шинэ парламентын өргөдлийн хороо үргэлжлүүлэн авч хэлэлцэнэ.

9.1.3.Шийдвэрийг мэдэгдэх/ нийтэд мэдээлэх

(1) Өргөдөл гаргасан иргэнд гэрийн хаягаар, давхар өргөдөл гаргасан бол гол өргөдөл болгон бүртгэсэн хүний хаягаар шийдвэрийг хүргүүлнэ.

(2) Олон нийтийн болон хамтын өргөдөлд мөн хамаарна.

(4) Хэрэв өргөдөл гаргагчид хамтын нэгдсэн хаяг байхгүй бол олон нийтэд мэдээлнэ. Өргөдлийн хороо шийдвэрийг олон нийтэд хүргэх талаар шийдвэр гаргана.

9.2. Шийдвэрийг Холбооны Засгийн газар харъяа байгууллагууд мэдэгдэх

9.2.1. Шийдвэрийг хүргэх хариуцлага/хүргэх хугацаа

(1) Холбооны Засгийн газарт өргөдлийг шилжүүлж, холбогдох арга хэмжээ авахуулах тухай Бундестагийн шийдвэрийг Бундестагийн ерөнхийлөгч Холбооны Канцлерт мэдэгдэнэ. Өргөдлийг Холбооны Засгийн газарт шилжүүлж, асуудлыг дахин хянан үзэх, үүсэн нөхцөл байдлыг залруулах боломжийг судлуулах тухай Бундестагийн шийдвэрийг

Өргөдлийн хорооны дарга холбогдох Холбооны сайдад мэдэгдэнэ.

(2) Холбооны засгийн газар зургаан долоо хоногийн дотор хариу мэдэгдэнэ.

(3) Хэрэв өргөдөлд дурдагдсан асуудлыг шийдэх арга хэмжээ авах, дахин хянан үзэх, асуудлыг шийдвэрлэх арга замыг олуулахаар өргөдлийг Холбооны Засгийн

газраас өөр байгууллагад шилжүүлж байгаа бол (1) ба (2) заалт шаардлагатай өөрчлөлттэйгээр хүчинтэй.

(4) Хэрэв өргөдлийг Европын парламентад шилжүүлэхээр Бундестагаас шийдвэрлэсэн бол уг шийдвэрийн тухай Бундестагийн Ерөнхийлөгч Европын парламентын Ерөнхийлөгчид мэдэгдэнэ.

9.2.2. Холбооны Засгийн газар Холбооны бусад байгууллагуудаас хариу ирүүлэх

Тус дүрмийн (6.3.)-т зааснаар шилжүүлсэн бол бичгээр хариу мэдэгдэнэ.

10. Өргөдлийн хорооны зөвлөмж, тайлан

(1) Өргөдлийн хороо нь хэлэлцсэн өргөдлийн талаарх тайлангаа зохих зөвлөмжийн хамт Бундестагт жагсаалтаар хүргэнэ. Тайланг сар тутам хүргэнэ. Мөн өөрийн хийсэн ажлын тайланг жил бүр Бундестагт гаргана.

(2) Чуулганы хугацаанд тайланг хүргэснээс хойш гурван долоо хоногийн дотор тайланг хэвлэж, тараах бөгөөд чуулганаар хэлэлцэх асуудлын жагсаалтанд оруулсан байна. Илтгэгч амаар нэмэлт тайлбар хийж болно. Тайлангийн талаарх хэлэлцүүлгийг зөвхөн парламентын бүлгүүд дээр болон Бундестагийн гишүүдийн 5 -аас доошгүй хувийн ирцтэй үед хийнэ.

(3) Өргөдөл гаргагчид түүний хүсэлтийг хэрхэн хэлэлцсэн талаар мэдээлнэ.